A. 9756.
2405

Wiies

Rahwa-raamat.

Aus kogu wanu jutte.



Jurjewis ja Riias.
Schnakenburg'i trükk ja kulu.
1895.

Hind 20 kop.

2405

Al. 9756.

Wiies

Rahwa-raamat.

Aus kogu wanu jutte.



Jurjewis ja Riias.
Schnakenburg'i trükk ja kulu.
1895.

Дозволено Цензурою. — Юрьевъ, 4 Іюля 1895 г.

2405

1.

Koll.

J. Abreldal, Kuusaluft.

Külmal talwe ajal ſõitnud mees korra metſa wahelt koju poole. Lumi kiukſunud ree talla all kange külmaga. Mees iſe köndinud laulu ſuigutades ree taga.

Korraga hakanud metſaſt ſuur ragin mehe poole tulema. Mees ſaanud weel parajal ajal ree peale hüpata, kui hobune nagu tuul jookſu piſtnud. Tagaſi waadates näinud mees ehawalgel nagu ſuurt heina kuhja eneſe järele tulewat.

Mehe kodu polnud enam kaugel. Kodu õue ſaades hüpanud mees reelt maha ja jooksnud tuppa. Selle peale olnud ſuur müra ja ragin õues, et tuba põrunud.

Koduſedki inimeſed ehmatanud nõnda ära, et keegi pole julgenud terwel ööl õue minna. Hobune tuletanud wahete wahel

küll hirnudes meelde, et teda ree eeſt tarwis lahti wõtta ja rehe alla ſõõma wiia.

Homikul ſuure walgega läinud inimeſed alles õue. Nüüd näinud, mis koll teinud. Mõlemad õue wärawa postid olnud pooleks murtud, regi laiaks waotatud ja pool hao pinu ümber wiidud. Koleda eluka teel olnud weel poole wersta peal hao kubuſid maas. Metſa puudki wiinud kole elukas pooleks kuni lage wasta tulnud, kus enam midagi murda polnud.

2.

Haldjad laewas.

T. Lepp-Wiikmann, Muſtojalt

Korra olnud ühe laewa peal kaks haldjaſt. Need tülitſenud iga päew iſekeskes. Üks ajanud teiſt laewa pealt ära, aga kumbki ei tahtnud laewaſt lahkuda. Arwanud, et kahekeſi ei wõi ühes laewas olla. Kumb neiſt aga pidanud lahkuma, ſelle otſa peale ei ſaanud.

Laewapoiſs küſima: „Millal te ſiis laewa peale tulite?"

Üks ütelnud: „Ma tulin ſiis, kui laewa põhjapuu pandi!"

Teine jälle: „Ma tulin ſiis, kui eſimene maſt püſti pandi!"

Laewapoiſs wasta: „Noh, kui lugu nii moodi, eks ſiis ikka ſell ole õigus ſiia jäeda, kes ennem tuli!"

Teine haldjas läinud ſiis küll laewa pealt ära, aga warsti ſelle peale kukunud ka eſimene maſt maha.

Mehed ei pääsnud enam edaſi. Pidanud laewa parandama ja uue masti püſti panema.

3.

Haldjas kuldsõrmuseks.

J. Abreldal, Kuusalust.

Ka suurtes jõgedes olnud wanasti haldjaid.

Korra olnud kaks tüdrukut jões wähki püüdmas. Tule walgel madalas wees liiwa peal näinud tüdrukud korraga kuldsõrmuse läikwat.

Teine tüdruk hüpanud ruttu jõkke sõrmust ära wõtma. Hakanud parajalt kätt sõrmuse järele sirutama, kui teine kaldalt hüüdnud: „Ära kisu! Ehk on jõe haldjas! Tõmmab wee alla!"

Waewalt saanud sõna suust, kui jões kange solin ja mürin tõusnud. Keegi wisanud ütlejale nagu toobrist wett kaela. Tuli kustunud ära.

Tüdrukud saanud jooksu. Jätnud kõik püünikseд kaldale maha.

Teisel päewal tagasi minnes leidnud nad jõe kaldalt tühja koti. Kõik wähid oliwad kotist urgastesse tagasi putkanud.

Tüdrukud pole enam eladeski wähki püüdma läinud.

4.

Haldja sõprus.

J. Abreldal, Kuusalu Kiiust.

Kahala külas olnud korra üks peremees. See pidanud järwe haldjaga iseäralikku sõprust. Üks wäike männa tukk olnud järwe kaldal, kus peremees õhtuti haldja juures käinud. See näidanud ennast noore, ilusa tüdruku näol.

Peremehe wõrgud olnud iga homiku kalu täis nii mis nõrendanud. Teised aga pole kala sabagi näha saanud.

Wiimaks tüdinenud peremees sest haldja sõprusest ära. Ei läinud enam järwele.

Sest saadik kuulnud külarahwas iga õhtu järwe pealt nagu wäikse lapse nuttu, keda witstega pekstakse. Kogu sügise nutnud teine, kuni pakase poiss jää korra üle järwe tõmmanud. Siis kadunud ka lapse nutt järwelt.

5.

Haldja küüsis.

J. Abreldal, Kuusaluft.

Leeskörwe metsas olnud wanasti palju haldjaid liikwel. Ohtu, kui keegi läbi metsa käinud, olnud tumedat oigamist ja ootsumist kuulda. See tulnud haldjatest.

Korra tulnud üks teopoiss mõisast wähä ennem ära kui teised. Metsa wahele jõudes kuulnud, et just tema kõrwas keegi könnib. Jala astumised krabisenud liiwa peal just nagu temalgi. Aga kedagi pole näha olnud.

Poiss ehmatanud ära. Nii palju märku tulnud weel pähä, et pööranud ümber ja tahtnud teiste juurde tagasi joosta. Teised ei olnud kaugel. Waewalt saanud paar sammu joosta, kui ju tunnud, et keegi temale nagu koti jalgade ümber tõmmanud.

Poiss kukunud maha ja minestanud ära. Ei teadnud enam, mis haldjas temaga teinud. Teised jõudnud wiimaks sinna ja ajanud poisi maast ülesse. Arwanud, et poiss teeb kometit.

Poiss rääkinud küll ehmatuse põhjust, aga teised naernud poisi juttu. Ütelnud, et poiss waletab. Poiss aga teadis selgesti, et ta haldja küüsis olnud.

6.

Kütid jahil.

H. Pihlap, W. Wõidust.

Noor kütt läinud esimese püha homiku wara jahi peale. Hulkunud tüki aega metsas, aga ei ole kedagi looma näinud. Mõtelnud siis: „Ega täna mingisugust looma ei saa! Tarwis õige koju minna!“

Pöörnudki koju poole. Waadanud aga korra weel ringi ja näinud, et üks imeilus lind üsna ta ligidal puu otsas istunud. See lind olnud nii ilus kui kütt enne weel nii ilusat ei olnud näinud.

Kütt mõtelnud: niisugune lind maksab palju! Tarwis maha lasta Pannud püssi palge, annud linnule karkõmm! alt ülesse. Waadanud ise ruttu, kuhu lind kukub.

Aga lind ei kukugi. Istub liikumata omal kohal paigal. Kütt laadinud ruttu püssi jälle täis. Laskнud uuesti. Seesama lugu nagu ennegi. Nõnda paugutanud kütt kuni rohi ja haawlid lõpenud. Lind ei liigutanudki.

Noor kütt läinud koju ja rääkinud lugu wanale kütile. Wana kütt mõistnud

kohe, kudas lugu on. Laadinud püssi täis, pannud natukese wanahõbedat peale, wõtnud noore küti ligi ja läinud metsa.

Ilus lind olnud weel selleſama koha peal, kuhu ta nooreſt kütiſt jäänud. Wana kütt wõtnud püssi, sihtinud ja laſknud. Kohe käinud linnul suled seljaſt laiali. Lind kukunud puud mööda natukese alla poole ja jäänud okste peale ripendama.

Noorel kütil olnud hea meel, et nüüd ometi selle ilusa linnu kätte saab. Wana kütt aga kostnud: „Mine too enne maha! Küll siis näed, kas on nii ilus!“

Kohe roninud noor kütt ülesse, aga ilusat lindu pole enam kusagilgi olnud. Linnu asemelt leidnud ainult kaks wana wihta, tüwesid pidi kokku siotud, okste peal ripendamas. Kütt tulnud maha ja hakanud sulgi waatama. Ka need ei ole muud olnud kui kuiwad wiha lehed.

Korra olnud kütt jälle jahil. Näinud eemal puude otsas palju tetri. Roomanud salamahti põõsaste takka neile lähedale ja pidanud juba ühte laſkma. Korraga kuulnud aga imelikku kohinat.

Waadanud ja näinud, et üks imelik isemoodi lind tulnud suure hooga lennates tetrede juurde, annud igale tedrele ühe

noka hoobi ſelga ja kihutanud kõik minema. Seda nähes wõtnud kütt preeſi rinnaſt, pigistanud ſuus kokku, piſtnud püſſi ja laſknud laengu imeliku linnu peale.

Nõnda kui pauk käinud, nõnda kukunud ka lind kohe maha. Kütt läinud juurde waatama, misſugune ta õige on. Olnud paljalt pehme ſule tuustak, pole tall liha ega luu kibetki ſees olnud.

7.

Riia puuk.

J. Keerd, Põlwast.

Wanasti olnud wäga waene mees. Sell olnud himu puuki saada, kes talle wara kätte kannaks. Ei ole mees kusagiltki teada saanud, kust ehk kudas puuki saada.

Ühe korra saanud teine kogemata lugu kuulda, kui kaks meest puugist kõnelenud. Teine neist olnud rahwa teadmise järele puugi pidaja ja sellepärast ka wäga rikas. See juhatanud sõbrale, et Riiast saada puuki õige tühja hinna eest osta.

Waene mees kuulanud wiimse kui sõna hoolega ära. Saanud teada, kus uulitsas ja majas puuki müüakse. Tulnud koju, seadnud hobuse-luu ree ette ja sõitnud Riiga.

Riias saanud õige hõlpsasti selle maja kätte, läinud sisse, seletanud oma asja otsast otsani ära ja palunud enesele ka puuki teha. Kaup läinud maja peremehel waese mehega kokku, nii et mõlemad rahul olnud.

Mees kästud nii kauaks oma korteri minna kuni puuk walmis saada.

Mees läinud parajal ajal tagasi puugi järele. Sealt antud mehele nuustak kõiksugu närtsa. Tundmise pera olnud seal üks kõwa asi sees. Puuki andes üteldud mehele, et ta enne närtsu nuustakut ei tohi wallali wõtta kui koju saab. Muidu ei saada puuki koju.

Mees lubanud seda wiisi teha.

Mees olnud weel mõne wersta kottu kaugel, kui talle nii suur waatamise himu peale tulnud, et enam muud ei ole saanud kui närtsu nuustaku wallale peastnud ja waadanud, mis kõwa asi närtsudes on. Ei ole muud olnud kui tule tungal.

Mehe süda saanud täis. Wirutanud tule tungla üle kraawi õige kaugele metsa ja sõitnud ise koju poole.

Kodu ütelnud naesele, et Riiast ei ole midagi saanud. Olnud asjata käik. Naene uskunud mehe juttu. Ei nõudnud enam pikemalt midagi järele.

Elanud teised jälle wana waest wiisi nagu enne Riias käimist.

Kaks wõi kolm aastat olnud juba sest ajast möödas kui ühel talwisel päewal mehel sinna poole minek tulnud.

Sinna kohta saades tulnud mehel meelde, et ta Riiast tulles puugi tungla metsa wisanud. Läinud seda kohta waatama.

Seal näinud mees õige ilma imet. Suur hunik raha nagu suur heina saad olnud sell kohal ja seesama tuletungal raha huniku otsas.

Mees pannud raha huniku ja tule tungla ree peale ja läinud koju. Kodu seletanud naesele kõik ilusasti ära, kudas tule tunglaga Riiast tulles lugu olnud ja et tule tungal metsas juba wäga palju tööd teinud.

Tule tunglast hakanud mees nüüd suurt lugu pidama.

Mees elanud oma naesega nagu ise tahtnud. Rahast ei ole kunagi puudust tulnud.

8.

Peninukid.

J. P. Söggel, Paistust.

Wanal ajal käinud sagedasti suured ühe silmaga mehed maad mööda ja otsinud inimesi. Keda kätte saanud, neid sidunud kinni, wiinud omale maale, söötnud seal tublisti ja tarwitanud siis söögiks. Kui keegi näinud, et peninukid külasid mööda käimas, jooksnud ta metsa ja tükkinud tominga põõsasse. Olnud seal warjul. Sinna ei teadnud peninukid otsima tulla.

Ühes külas korjanud peninukid lapsed ära, wanad aga jätnud järele. Läinud siis saagiga koju. Seal pandud laste kari iseäralikku kambrisse kinni ja antud neile paljalt pähkli tuume ja rööska piima toiduks. Kui rammusaks oliwad läinud, pandud raudwankri peale, aetud palawasse ahju ja küpsetatud ära. See olnud siis peninukkide toit.

Ühest kambrist pääsnud kogemata wiis last wälja. Need pannud pastlad tagurpidi jalga ja jooksnud siis koju. Kui suured

ühe silmaga mehed aru saanud, et wangid plehku pannud, tõmmanud nad haisu ja otsinud jälgi. Haisu aga ei olnud enam tunda. Ja jäljed nähti just nende oma õue tulewat. Nii ei saanud peninukid enam wangisid kätte.

Igal sügisel olnud rahwal peninukkide piiri ligidal suur hirm, sest pikkade ninadega mehed käinud sell ajal alati jahti pidamas. Küll katsunud mitmed neid ära tappa. Pannud hõbekuuli püssi ja katsunud nende peale lasta. Aga asjata, püssid ei läinud lahtigi. Kui raudkuuliga lastud, läinud püssid küll lahti, aga kuul tapnud laskjaid endid. Peninukid hirwitanud niisuguste tembutamiste üle ja teinud seda tigedamalt oma häwitust edasi.

Wiimaks leidnud keegi wana nõid ohule rohu. Ta annud nõuu: Siis kui peninukid maale tulewad, majasid tomminga okstega seest hästi ära ehtida. Kui nad sisse tulewad, wõtke see kinnas, mis ma teile ligi tõin, ajage see kätte. Seda wiisi on teil wõimalik neid kinni siduda.

Nii see ka oli.

Mõne päewa pärast tulnud esimene hulk. Neid wõtnud külarahwas kinni ja ajanud auku. Paar päewa hiljem tulnud

jälle teine hulk. Ka neile tehtud niisama. Nüüd olnud mõni hea nädal wahe aega, siis tulnud suur kari. Külasse jõudes wõetud nad kohe kinni, aga enne kui neid saadud auku ajada, ilmunud päratu kari salaluurajaid. Need ei tulnud kohe sisse, waid kõndinud ümber küla ja tõmmanud haisu. Kui nad kusagile maja ligidale läinud, ütelnud nad: „Siin on wõeraſt haisu!“

Wiimaks tulnud ometi peninukid sisse ja langenud siis ka auku.

Päraſt seda ei ole enam peninukke nähtud. Ju nad siis wist kõik otsa saiwad.

9.

Õitseliſe õnn.

J. Keerd, Põlwaſt.

Wanasti läinud ühe ſuure küla õitſeliſed wasta Jaanipäewa ühte paika õitſele, kuſt kolm, neli wersta külasſe ſaanud. Ligidal ei ole ühtki talu olnud.

Selle korra juhtunud õitſelistele ſee õnnetus, et kellegil tuleriistu ühes ei olnud. Sellepärast ei ſaanud kudagi wiiſi tuld üles teha. Pidanud hulgakeſi nõuu, kudas tuld ſaada. Üks ajanud ühte, teine teiſt kottu tuleriistu tooma, aga keegi ei julgenud minna. Olnud pime nagu kott.

Seda wiiſi läinud ju õige tükk aega ära, kui mõnel meelde tulnud puu otſa waatama minna, kas waheſt teiſal õitſe tuld näha ei ole. Näinud ka puu otſaſt, et arwata poole wersta kauguſel üks tuli põlenud ja tule ümber inimeſed kõndinud.

Ajanud jälle üksteiſt ſinna tuld tooma, aga keegi ei läinud. Mõtelnud juba liisku heita, kui ühe waeſe mehe poeg oma hobuſe kondiga õitſeliste juurde tulnud. Tei-

sed õitselised näidanud kohe, kus tuli ja käskinud poissi sinna minna tuld tooma. Waese mehe poeg pannud küll wasta, aga pidanud ikka minema. Teised õitselised ähwardanud talle köiksugu tempa teha. Seega hakanud teine kartma ja läinud siis sinna tule poole.

Läinud ja nutnud. Tuli olnud küll ligidal, aga ikka ei ole weel ligi saanud. Wiimaks saanud juurde. Jäenud põõsa taha waatama, kas on õitse tuli või muu tuli. Põõsa takka näinud poisikene, et suur hulk süsi põlenud ja kaks wäga wana meest seganud raudorkidega süsi teine teiselt poolt.

Poiss hakanud kartma. Tahtnud tagasi minna. Teine wanamees waadanud aga selja taha ja näinud poissi põõsa taha. Wanamees ütelnud teisele wanale mehele mõne sõna, mis peale teine wanamees niisama mõne sõna kostnud. Poisil olnud wanade meeste sõnad nii wõerad, et midagi aru pole saanud.

Selle peale ütelnud esimene wanamees: „Hea poeg, ära karda midagi. Tule siia tule äärde ja seleta meile ära, kudas sa siia juhtusid ja mispärast sa tulid. Me oleme küll palju, palju aastaid iga aasta

sell ajal siin tuld teinud, aga ükski maapealne ei ole weel siin käinud!"

Poiss seletanud asja alustusest lõpuni wanale mehele ära. Ise hakanud nutma.

Wanamees wõtnud selle peale kõrwalt ühe raudkühwli ja ütelnud: „Wõta särgi siil ülesse, ma heidan sulle neid süsi särgi siilu peale. Muud tuld meil ei ole anda!"

Poiss hakanud wasta paluma ja nutma: „Pai wanaisa, kulla wanaisa! See on mu isa kiriku särk! Muud särki meil ei olegi. Kui see ära põleb, ei saa isa enam kirikusse minna!"

Wanamees hakanud poissi tröstima: „Toho juttu! Usu mind, su särgi siilule ei tule wiga midagi. Wõta üles ja ma heidan süed peale, et minema saad. Teised õitselised ootawad sind!"

Selle peale wõtnud poiss särgi siilu ülesse ja wanamees heitnud kolm raudkühwli täit süsi siilu peale ja ütelnud ise weel: „Haka nüüd ruttu minema, muidu tuleb walge kätte ja siis ei ole enam tulest head."

Poiss tänanud wanameest tule eest ja läinud õige ruttu minema, et ennem teiste juurde tagasi saaks. Enne õitseliste juurde jõudmist mõtelnud poiss iseeneses: „Oot,

oot, ma waatan ometi, mis imelikud süed need on, mis wanamees mulle särgi siilu peale heitis. Ei need põleta weel särgile auku sisse. On teised õieti rasked!"

Waadanud siilu sisse, ei näinud ühtki sütt: siil selgeid rubla tükka täis.

Poiss mõtelnud natukese aega, walanud raha ühe kadaka alla maha ja läinud ise teiste õitseliste juurde. Päew hakanud ju pea tõusma ja koju minek jõudnud kätte. Teised läinud ära ja jätnud waese poisi jälle üksi.

Poiss läinud kadaka juurde tagasi, wõtnud särgi seljast, ajanud rubla tükid sisse ja läinud siis tasakesi koju poole.

Koju saades seletanud ta tule otsimise lu'u isale põhjani ära ja annud ka särgiga raha isa kätte. Raha olnud nii palju, et saanud isa iaks ja poja põlweks hästi elada.

10.

Päike paistab, wihma sajab, hunt sööb wõsas wõidleiba.

J. P. Sõggel, Kaarlist.

Korra kuulnud noormees, et siis, kui päike paistab ja wihma sajab, hunt wõsas wõileiba sööwat. Tahtis näha, kas see tõsi. Läks metsa waatama. Nii pea aga kui kopli lepikusse oli jõudnud, näeb mätta kõrwal suurt halli hunti wõidleiba sööwat.

„Oot, oot sa karjakrants!“ ütles poiss ja jookstis suure wemblaga hundi pead puruks peksma. Hunt aga pügas metsa poole. Poiss jäi weel laia suuga järele wahtima.

Oli poiss tüki aega sinna poole wahtinud, kuhu hunt kadunud, näeb ta wõsa otse liikuwat ja selle järele sammus wanamees nagu metsa kand poisi poole.

Poiss andis jalgadele teada, et niisuguseft kohaft eemale pääseks. Aga pea hoiti teda selja takka kinni, nii et enam niutsadagi ei saanud.

„Keda sa krantsiks hüüdsid ja keda sa

ära purustada tahtsid?" ütelnud hall wanamees poissi pitsitades.

„Jumal, Isa, Pojuke!" hüüdnud poiss. Kohe lasknud hall wanamees ta lahti, waadanud siis weel korra poisi peale ja kadunud selle järele ära metsa.

Poiss läinud koju. Warsti hakanud tall külg walutama, nõnda et ta enam kusagile ei saanud. Läinud arsti juurde abi otsima.

Arst aga ütelnud: „Walu wõin ma sinult küll ära wõtta, aga päris terweks teha ei ole wõimalik!"

„Tee, mis wõid!" palunud poiss.

Arst teinud pudelisse wedelikku, annud poisi kätte ja käskinud kodu õige koha peale määrida.

Oli poiss kodu haige koha peale rohu wõidnud, siis kadus küll mõne päewa järele walu, aga teist puusa lonkas poiss kuni elu otsani.

11.

Kodukäijate pidu.

H. Pihlap, W. Wõidust.

Ühel mehel olnud kange hamba walu. Läinud targa juurde abi otsima. Tark õpetand: „Käi kolm neljapäewa õhtut järjestikku päraſt päikeſe weeru ſurnuaial, lõika iga korra kolmeſt mustaſt ristiſt kolm wäikeſt kildu ja ſorgi nendega hambaid, aga nii, et keegi ei näe. Küll ſiis terweks ſaawad!“

Mees teinud nagu tark õpetanud. Läinud neljapäewa õhtu ſurnuaiale. Astunud wärawaſt ſiſſe ja hakanud muste ristа otſima. Aia kõrwal ei ole muste ristiſid olnud. Mees pidanud keſk aeda minema.

Tall olnud juba kahe risti külleſt killud ära lõigatud ja lõiganud parajaſti kolmandama külleſt, kui paari, kolme haua takka inimeſe pea hakanud ülesſe kerkima. Seda nähes piſtnud mees nii kiiresti punuma kui jalad wähä annud. Puistanud risti killud kus ſeda ja teiſt.

Kange jooksmisega ei olnud mehel aega waadata, kuhu tormas. Kukunud teine üle pea, kaela eila alles kaewatud tühja hauda. Wähä toibudes ajanud mees ennast jälle jalule ja waadanud, kudas wälja pääseb.

Näinud korraga: wäljas haua ääre peal seisab peenikeses riides herra.

Herra mehele ütlema: „No mis sa seal weel wiseled, tule wälja, lähme ühes!"

Herra olnud seesama, kes hauast wälja roninud, kui mees risti kildusid lõiganud. Mees palunud, et ta teda hauast wälja aitab. Herra wõtnud mehe käest kinni ja tõmmanud mehe nagu tuustaku wälja. Mees tunnud: herra käsi olnud külm nagu jää.. Saanud kohe aru, et see kodukäija olnud.

Kodukäija mõtelnud aga, et mees surnud on ja nüüd niisama hauast wälja tuleb nagu temagi. Sellepärast kutsunud enesega ühes.

Mees ei wõinud midagi parata. Läinud wõeraga ühes. Nähes, et kodukäija otse kabeli poole läheb, küsinud mees: „Kuhu me õige lähme?"

Kodukäija teinud imestawa näo ja

küsinud: „Kas sa siis weel ei tea, et täna tantsusaalis suur pall on!“

Mees wasta: „Ma ei teadnud sest weel midagi!“

Kodukäija kostnud: „Seda arwasin kohe. Nägin ju, et sa ise hauast wälja ei saanud. Tundsin, et su käsi alles soe oli, et sa alles hilja oled surnud. Sellepärast sa ei tea!“

Jõudnud kabeli juurde. Kabelis olnud palju tulesid ja palju herrasid istunud kesket kabelit laua ümber ja mänginud raha peale kaarta. Ja ikka tulnud weel uusi herrasid juurde, nõnda et kabel wiimaks inimesi täis kubisenud. Ka haige hammastega mees hakanud herradega kaarta mängima.

Wiimaks läinud herradel kaardi mängimise himu ära. Raha wõetud kõikide käest ära ja pandud põranda laua otsa alla.

Nüüd hakanud tants.

Üks imeliku-watiline mees istunud nurgas ja puhunud lehma sääreluust tehtud pilli. Teised keerutanud nõnda tantsu et tolm taga. Ka haige hammastega mees wõetud tantsima ja keerutatud mööda kabelit nagu tuule haga wuhinal.

Korraga jätnud pillimees puhumise järele ja ütelnud, et tarwis ära minna, kuked hakawad warsti laulma.

Nüüd olnud kihin, kahin taga. Igaüks pistnud omale poole minema. Ka haigete hammastega mees pistnud putku. Putkanud koju.

Teisel päewal läinud mees õpetaja juurde. Jutustanud lugu sellele. Õpetaja wõtnud õnnistamise wett ja riputanud kabeli seintele ja põrandale. Mees wõtnud kabeli nurgast selle koha pealt laua ülesse, kuhu kodukäijad raha pannud. Leidnudki sealt hulga raha.

Pärast seda ei ole keegi enam kabelis mängijaid ega tantsijaid näinud.

12.

Tantsijad.

J. Ekemann, Tapalt.

Korra eksinud teekäija metsa ära. Pime tulnud peale, aga mees ei saanud metsast välja. Korraga näinud puude taga suure hoone Mehel hea meel, et inimeste sekka jõuab. Läinud sinna, näinud, et see uhke mõis olnud. Uks olnud lahti, mees astunud sisse.

Käinud mitmest tuast läbi. Ei inimese hinge kusagil. Viimaks jõudnud kambrisse, kus mitu woodit sees olnud. Mees heitnud ühte woodisse ja uinunud warsti magama.

Öösse härganud aga ülesse. Näinud: tuba päris walge. Korraga läinud uks lahti ja suur hulk rahwast tulnud sisse, kõigil kolmenurgelised mütsid peas. Tulnud hea kari sisse, hakanud tantsima.

Mees tõmmanud teki üle pea ja oodanud, mis sünnib. Üks naesterahwas läinud woodi juurde ja ütelnud mehele: „Ära karda! Sulle ei juhtu midagi paha! Seisa ilusasti paigal ja waata, mis sünnib!

Mehe hirm kadunud kohe ära. Wõerad tantsinud nagu päris mardisandid põrandal. Tüki aja pärast läinud nad jälle ära ja tuba jäänud uuesti pimedaks.

Mees uinunud uuesti magama ja maganud rahulikult kuni homikuni. Homiku waadanud tuad hoolega läbi, aga inimese hinge pole kusagilgi näha olnud

Kui kudagi inimest ei näinud, läinud mees oma teed. Õues leidnud mees suure tee. Rännanud seda mööda edasi.

Teel tulnud seesama naesterahwas, kes ööse temaga rääkinud, ta wasta ja ütelnud: „Hoia kõrwa, pulmalised tulewad!"

Mees astunud pööśa taha ja waadanud sealt, kudas seesama kirju kari, keda ta ööse näinud, teed läinud.

Metsast wälja saades küsinud ta seda lugu ühe mehe käest, kes talle tee peal wasta tulnud. Mees rääkinud, et mõisa herra ennast seal ligidal metsas püssiga maha lasknud. Sest saadik käia iga ööse mõisas niisugune trobikond tantsimas.

13.

Mees kimpus.

J. Ekemann, Tapalt.

Mees läinud wilja koormaga linna. Teel tulnud toredas riides herra wasta ja küsinud: „Kuhu sa lähed!“

Mees wasta: „Linna wilja wiima!“

Herra ütelnud: „Too wili minu juurde. Ma annan, mida nõuad.“

Mees sellega rahul. Küsinud kaunis kõrge hinna. Wõeras lubanud maksta. Herra käskinud meest enese järele tulla. Nad läinud edasi kuni metsa. Seal käinud hulga maad risti ja rästi. Wiimaks jõudnud toreda tossi juurde. Herra wiinud mehe suure aida juurde. Käskinud kotid seal maha panna. Ise lubanud raha tuua.

Mees pannud kotid aida ukse ette maha ja jäenud raha ootama. Oodanud, oodanud, ei tule kedagi. Wiimaks läinud aeg igawaks. Mees läinud waatama, miks raha ei tuua. Astunud tuppa sisse. Ei näha kedagi. Seda wiisi käinud hulga tubasid läbi. Mehel läinud lugu kahtlaseks. Mees

ütelnud iseeneses: „Tule Jumal appi! Mis lugu see on, et siin inimese hinge ei ole!"

Kohe kadunud tore loss. Mees paksus metsas puu sülla ääres, wilja kotid lume peal maas. Mehel tulnud kange hirm peale. Weeretanud wilja kotid waewaga ree peale ja katsunud metsast wälja saada. Aga imelik lugu! Tee, mis tahad, metsast wälja ei saa! Tüki aega sõitnud metsa mööda edasi, ikka tulnud wana kohta tagasi.

Wiimaks wõtnud mees mütsi peast, lugenud kolm korda tagaspidi „Issa meied". Kohe läinud mehe silmad lahti. Mets ammu tuntud. Saanud hõlpsasti metsast wälja. Müünud linnas kauba ära ja saanud ilma pikemata ootamiseta raha kätte.

Pärast seda ei ole mees enam üialgi niisugusesse kimbatusesse juhtunud.

J. Böttcheri suust.

14.

Lastud laene.

J. Ekemann, Tapalt.

Mees tulnud mõisast teolt. Jõe silla peal tulnud hall mehikene wasta. See küsima: „Kust tuled"!

Mees wasta: „Mõisast töölt"!

Hall pärima: „Aga miks sa nii kurw oled?"

Mees wasta: „Miks ei piaks ma kurw olema? Tööd palju, pekfu weel rohkem. Teen küll hästi, aga kupja meele järele ei saa!"

Hall ütlema: „Ma aitaksin küll hea meelega, aga ei ole wõimalik. Mu wihamees teeb palju paha. Kui ma kedagi tahan aidata, tuleb ta kohe nõuu nurja ajama. Teeb, et seda weel enam hakatakse kiusuma, keda ma tahan aidata. Mitu korda olen sindki tahtnud aidata. Aga nagu tead, läheb su põli ikka pahemaks. Minu abi tema wasta ei aita. Aga sa wõid abi leida, kui mu õpetust tähele paned: Tulewa neljapäewa õhtu tule siia

silla juurde. Wõta püss kaasa, pane kaks hõbekuuli peale. Oota siin kuni esimene laene tuleb. Seda ära lase, see olen mina. Aga kui teine suurem laene tuleb, sellele kõrweta."

Mees lubanud õpetust meeles pidada. Hall mees läinud oma teed.

Teisel neljapäewa õhtul olnud mees püssiga ja hõbekuulidega aegsasti platsis. Oodanud seni kuni laene tulnud. Selle lasknud rahulikult mööda minna. Aga pea tulnud teine, palju suurem kui esimene. Sellele kõrwetanud mees hõbekuuliga nii mis waht lennanud. Wees kuuldud kiunumist ja sinine aur tõusnud sealt kohalt ülesse.

Natukese aja pärast tulnud hall mees laenetest wälja, tänanud meest ja ütelnud: „Ole tuhandeks terwe, et mind ära päästsid. Ajas mind taga, tahtis mind ära wäsitada kuri loom. Nüüd olen temast lahti ja wõin sulle head teha!"

Seda üteldes läinud hall mees oma teed. Koju minnes leidnud mees kambrist hulga kulda. Mõisas olnud tall nüüd hea põli. Wõtnud ennast warsti mõisa teenistusest lahti, läinud teisale, ostnud seal mõisa. Käsi käinud edespidi wäga hästi.

15.

Proua hobuseks.

J. Ekemann, Tapalt.

Ühes mõisas olnud sõiduhobused iga homiku märjad, just nagu weest wälja wõetud. Kutsar mehike saanud sellepärast alati pekska. Herra arwanud, et kutsar ööse hoostega sõidab. Kutsar olnud õieti hädas. Nahk ei saanud selga kaswadagi; iga homiku kistud wanad kärnad jälle lõhki.

Suures hädas läinud kutsar wiimaks targa käest nõuu paluma.

Tark annud nõuu. Käskinud kutsari õhtul tõlla alla pugeda ja seal walwada.

Kutsar teinud targa õpetuse järele. Läinud õhtul nii tõlla alla warjule, et keegi teda ei näinnd, ja jäenud walwama.

Kui kõik ju rahule jäenud, läinud tõllahoone uksed iseeneseest lahti. Kaks wõerast meest toonud hobused tallist ja rakendanud tõlla ette. Kutsar seadnud ennast kõwemini tõlla wedrude peale.

Saanud hobused rakkesse, istunud mehed pukki ja sõitnud mõisa trepi ette.

Mõisa proua tulnud wälja, istunud tõlda. Tõld hakanud kohe edasi wurama. Kutsari imestuseks ei läinud tõld aga mööda maad, waid tõusnud ülesse ja kihutanud taewa all imeliku kiirusega edasi.

Korraga hakanud tõld aga alassi wajuma. Teine mees puki peal ütelnud: „Ristiinimese hais on! Miks tõld wajub!“

Teine ütelnud wasta: „Ei ole midagi! Me sõitsime üle kiriku!“

Selle peale jäänud mehed jälle wait.

Natukese aja pärast jõudnud tõld iluse metsa ja jäänud sinna seisma. Teine mees tulnud pukilt maha, aidanud proua tõllast wälja ja läinud metsa tuka sisse. Sealt paistnud tore lõss. Teine mees läinud ka järele. Kutsar ükši jäenud hoostega sinna.

Kutsar kuulnud lõssi poolt pilli mängu ja rahwa kisa. Läinud julgemaks, roninud tõlla alt wälja. Läinud tasakesi lõssi ligimale. Jäenud ühe pööса taha waatama. Näinud: proua söönud hulga mõerastega lauas.

Saanud proua söönud, siis tõusnud kõik laua takka ülesse.

Prouale pandud päitsed pähä ja hakatud tantsima. Prouast ilus walge hobune walmis. Kõik istunud korda mööda selle

walge hobuse selga ja tantsinud. Kui küllalt juba tantsitud, võetud päitsed hobuse peast ära ja waata, proua jälle seal.

Päitsed wisatud metsa äärde kraawi. Kutsar saanud need päitsed sealt ära käpata. Jooksnud ruttu tõlla juurde tagasi, pugenud jälle tõlla alla.

Warsti selle peale tulnud ka proua hulga saatjatega tõlla juurde. Kaks meest asunud jälle puki peale, proua aidatud tõlda ja sõit alganud koju poole. Enne walget olnud jälle kodu. Hobused võetud tõlla eest ära ja wiidud talli: Tõld pandud sinna tagasi, kust võetud. Võerad mehed läinud jälle oma teed.

Homiku läinud kutsar herra juurde ja rääkinud, kudas ta ööse põrgus käinud, sest tema arwamise järele ei olnud koht muu kui põrgu.

Herra ei tahtnud juttu uskuda. Kutsar aga päitsed ja prouale pähä. Prouast kohe walge hobune walmis. Võetud päitsed ära — jälle inimene.

Herra laskнud proua uuesti ristida. Siis jäenud öösised sõidud järele Pealegi oliwad päitsed kutsari käes. Nõnda ei saanud põrgu teendrid prouad ööse enam ära wedada.

K. Wiitpommi suust.

16.

Rangidega waatamine.

H. Pihlap, Wana Wõidusi.

Kui keegi teada tahtnud saada, kes sell aastal ära sureb, see pidanud rangid tagaspidi kaela panema ja wana aasta õhtul ülewelt tare lõhna auguſt sisse waatama.

Üks poiss tahtnud teada, kes sell aastal teise tare juures ära sureb. Ajanud rangid tagaspidi kaela ja läinud, waadanud teise tare lõhna auguſt sisse. Näinud: teise tare pere söönud parajalt laua juures. Peremees istunud ka teiste seas ja söönud, aga ilma peata.

Nüüd olnud poisil aru käes, et teise tare peremees selle aasta ära sureb.

Poiss hakanud koju poole minema. Tee peal tõusnud aga hirmus torm ja lõhkunud poisi pihuks ja põrmuks.

Homiku hakanud teised poissi otsima, aga ei leidnud enam muud kui riide räbalaid.

Teise tare peremees surnud tõeste ära.

Seſt saadik ei julge enam üksi tagaspidi rangidega teiste lõhna auguſt wana aasta õhtu sisse wahtida.

17.

Karutantsitajad.

M. Luu, Kaawereft.

Ühtu hilja tulnud karutantsitajad ükſidlasse talusse ja palunud öömaja. Peremees ei lubanud. Ütelnud, et ruumi ei ole. Karutantsitajad pidanud ju ära minema, aga peremees kutsunud neid tagasi üteldes: „Ma wõin teile siis küll öömaja anda, kui te ei karda. Mull on õue all wetsa ääres wihu saun. Sinna wõite öömajale minna. Aga sinna käiwad tondid!"

Karutantsitajad ei kartnud midagi. Läinud wihusauna öömajale.

Karutantsitajad magasiwad ju ammu õiglase und. Arwata kesk öö ajal läinud saun korraga iseeneseſt walgeks. Kroonlühtrid rippunud sauna lae all ja kroonlühtrites põlenud tuhanded küünlad.

Pea tulnud sauna uhked lauad, kallid road peal.

Wiimaks läinud sauna uks lahti. Sauna hakanud uhkeid saterkuubedega noorherrasid tulema. Sisse tulles asunud saterkuue mehed kohe toidu kallale.

Karu näinud, et kallid road laual. Ilma järele mõtlemata asunud karu laua kallale, nagu oleks see sinna tema jaoks pandud.

Aga kohe hüüdis üks saterkuue mees: „Kõtt, mis sa teed seal?"

Karu ei pannud hüüdmist tähelegi. Toppis kõhtu, mis laual leidis.

Seda nähes lõpes saterkuue mehe kannatus otsa. Läks karu juurde, lõi karule käega wasta silmi. Ütles: „Kõtt, kas sa saad wälja! Mis sa siin weel teed!"

Karu pani seda saterkuue mehe nalja pahaks. Haaras käppadega mehe kõrist kinni, kägistas mehe ära.

Teine karutantsitaja nägi seda. Hüüdis karu wene keeli: „Miska, wosmi, wosmi!"

Karu seda kuuldes saterkuue mehi maha murdma. Kellest iganes kinni haaras, sellest muud järele ei jäenud kui lomp sinist wett.

Karu murdnud kõik saterkuue mehed maha. Saun olnud põlwest saadik sinist wett täis. Ainult üks saterkuue mees pääsis põgenema.

Karutantsitajad tuliwad nüüd lawalt maha ja hakasiwad sööma. Tondid oliwad ju road lauale jätnud.

Homikul saunast wälja minnes tuli ka tontideſt sündinud wesi üle ukse wälja ja jookſis sauna taha. Sinna sündis seſt weest wäike tiigike. Karutantsitajad läksiwad oma teed ja tänasiwad peremeest pealegi öömaja eest.

Kahe aasta pärast tulnud sinna külasse üks noorherra ja küsinud: „kas sell ja sell peremehel see kass weel alles, kes tall kahe aasta eest oli?“

„Jah on alles! Wana kass tõi tänawu kaks poegagi!“ kostnud külarahwas tundmata herrale.

„Ei siis wõi keegi sinna minna, kui sell kassil pojad on!“ ütelnud herra ja läinud oma teed.

See herra pole keegi muu olnud kui saterkuue mees, kes karu käest saunast ära põgenenud.

18.

Joobnud mees on julge.

D. Hintzenberg, Tapalt.

Korra tulnud üks mees kõrtsist koju. Pea olnud teisel raske otsas. Korraga kohkunud hobune ja hakanud kangesti jooksma.

Mees waatab: kaks kodukäijat tulewad. Hüpanud teised ühe jala pealt teise peale.

Wiimaks jäenud hobune julgemaks. Teine kodukäija tulnud ikka ligedamale, hüpanud ja kekſinud wankri kõrwas. Teine aga jäenud kaugemale ja keelanud teist: „Tiiu, Tiiu, ära tee, joobnud mees on julge!“

Aga ei Tiiu kuulanud, läinud üsna wankri ligidale. Korraga kahmanud mees wankrist kadakaſe kepi ja annud kodukäijale tagaſi kätt niisuguſe hoobi, et ainult natuke siniſt suitſu järele jäenud.

Teine kodukäija õhanud seda nähes: „Eks ma ütelnud: Tiiu, ära tee, joobnud mees on julge. Waata, mis sa nüüd said!“

Seda üteldes kadunud ise ka ära.

19.

Kihlwedu.

O. Hintzenberg, Tapalt.

Korra ajanud kaks meest juttu Üks arwanud, et kellegilgi julgust ei ole kesköö ajal kolm korda wasta päewa ümber kiriku jooksta ja iga korra kiriku ukse kohta jõudes läbi luku augu midagi rääkida. Teine naernud selle peale ja ütelnud, et see tühi asi olla. Mehed hakanud waidlema ja wedanud wiimaks koti kulla peale kihla.

Tulnud kesköö aeg. Mees läinud kirikuaeda, et ümber kiriku jooksta. Kõiksugu mustad warjud wirwendanud mehe ümber. Mees olnud julge, ei kartnud midagi. Läinud ümber kiriku ja hüüdnud läbi luku augu: „Üks kord juba käidud!“ Kuulnud kirikus iseäralikku kõminat. Ei pannud seda tähelegi.

Jooksnud teise korra ümber kiriku. Hüüdnud selle peale läbi wõtme augu: „Teine kord ka käidud!“

„Kolmas kord alles käimata!“ hüütud kirikust wasta.

Mees arwanud, et kihlawedaja kirikusse läinud ja teda sealt hirmutab. Jooksnud kolmandama korra. Hakanud läbi wõtme augu rääkima. Korraga hakkanud aga keegi läbi wõtme augu mehe ninast kinni. Mees püüdnud ennast küll lahti kiskuda, aga teda hoitud nagu tangidega kinni.

„Kui seda täidad, mis palun, siis lasen lahti!“ ütelnud ääl kirikust.

Mees tõotanud hirmuga.

Ääl ütelnud selle peale: „Mine, ütle õpetajale, et ta kolm püha Paju Andresse pattude eest palub. Siis jäen siia rahule ja igaüks wõib ümber kiriku jooksta nii palju kui ise tahab!“

Nüüd pääsnud mees minema. Saanud koti kulda selle käest, kellega kihla wedanud.

Homiku läinud õpetaja juurde ja rääkinud õpetajale öösist lugu. Õpetaja lubanud paluda.

Õpetaja wõtnud wanad kirikuraamatud käsile ja hakanud otsima. Leidnud, et kolme saja aasta eest seal kihelkonnas wäga kuri inimene elanud, keda Paju Andreseks nimetatud. See mees röövinud, warastanud, nõidnud. Wiimaks kadunud ta äkisti ära ega saanud keegi teadust, kuhu ta jäenud.

Õpetaja teinud kolm püha koguduſega ühes Paju Andreſſe hinge eeſt palwet. Iga korra kui palutud, nähtud, et nagu riie kiriku lae all lehwinud. Riie aga wajunud kolmandamal pühapäewal ſealt alla.

Seſt ſaadik ei näinud keegi enam kirikus wiirastuſt ega tonti.

20.

Waese mehe õnn.

O. Schantz, Pootsist.

Korra elanud waene wana mehike üksi oma majas. Ühel päewal tunnud enesel külma olewat. Tahtnud ahju kütma hakata. Aga wõtku äpardust: ei ole puu kildu ega killukest kodu.

Waesel mehel hea nõuu käe päralt. Wõtnud kirwe õlale, läinud metsa. Hakanud kuiwi puid raiuma. Kui juba pool selja täit raiutud olnud, puutunud wanakese kirwes wõsade alla kiwisse karkolksti!

Kohe hüüdnud ääl kiwist: „Kulla mees, kulla mees, ä löö enam!"

Wanake jätnud raiumise seisma. Saanud asjast aru. Wastanud kawalasti: „Noh, ju ma siis ikka jätan, kui mulle midagi lubad!"

Ääl kiwist wastanud: „Küll annan! küsi aga, mis tahad!"

Wanamees mõtelnud ja ütelnud: „Eks anna mulle midagi õpetust, kellega ma ennast wõin toita ja kõik asjad saada!"

Kiwist wastatud: „Kui sa koju lähed ja sull midagi tarwis on, siis mine ukse ette ristteele ja ütle tasakesi, mis sa soowid. Küll siis saad! Mind aga jäta rahule!"

Wanamees läinud koju. Teinud proowi. Leidnud kõik tõe olewat. Elanud sest saadik sihukest kullast elu, et las aga olla. Mis wiga! Mida soowid, mine risttee peale, küsi, kohe saad.

Küla rahwas saanud ka sest õnne kiwist kuulda. Läinud metsa otsima. Ei leidnud aga pööslast ega kiwi.

21.

Kudas mees koorma kulda sai.

J. Leppik-Punabu Holstreft

Korra tulnud woorimees Riiast koju poole. Wanamees tulnud wasta ja küsinud: „Mees, kas tahad head asja osta?"

Mees wasta: „Ei taha! Mull pole raha!"

Wõeras jälle: „Osta peale ära, ma müün odawasti!"

„Näita siis siia, mis asi see on!"

„Ma ei näita, aga siin riide hilbu sees ta on. On nii hea, et kõik teeb, mis käsid!"

„Mull ei ole enam raha kui wiiskümmend kopikat. Kui sa selle eest ära müüd, siis ostan!"

„Üks kõik! Säh, siin on! Otsi raha! Aga ära asja enne waata, kui kodu oled! Pista ta nüüd põue!"

Mees mõttes: Olgu peale! Kui annan raha ilma aegu ära, siis annan. Läheb kaup hästi, on asi hea!" Wõttis asja wasta, pistis põue, maksis raha.

Sõitis tüki maad ära. Kange himu tuli peale asja waatama. Küll wõitis tahtmise

wasta, aga wiimaks ütles ometi: „Ma pian ikka waatama, kas wiimase raha kopika maha wiskasin või olen selle eest ka midagi saanud!“ Wõttis närtsu põuest wälja, waatas. Aga mis seal sees? Süsi!

Mees sõnuma: „Oh sa kelm! Kudas ta mu kere üle löi! Wõi paneb süe näru sisse ja kiidab teist nagu ime asja. Ja olin ma sõge oma teoga, et nagu sia kotis ostsin!“

Wiskas süe kus seda ja teist. Sõitis edasi. Hobune wäsis ära. Ei läinud enam kuhugi!

Mees õhkama: „Mis ma waene mees nüüd teen! Kõrts eemal, kus ma puhkan! Raha kopik otsas! Katsun hoost ees ajada ja wean ree enese järel kõrtsi juurde!“

Mees ajas pealmised riided seljast maha, et kergem oleks. Leidis, et süsi jälle põues. Mees mõtlema: „Ei, ei, see ikka midagi on! Kust ta tühi põue sai. Ma wiskasin ta ju tee äärde maha. Piab kõik tegema, mis ma tahan. Katsun siis. Tee, et mu hobune minema hakab!“

Sõna suust, hobune minemas. Mees rõõmus. Sõitis weel mitu kõrtsi wahet ära enne kui öömajale jäi.

Kui mees kõrtsi juures magas, küsis ääl tasa: „Mees, mis sull tarwis on?

Mees wastab: „Mis tarwis? Raha tarwis!"

Ääl jälle: „Mis sa mulle annad, kui sulle kolm setwerti kuldraha toon?"

Mees wasta: „Mis mull muud anda on kui regi ja nälginud hobune. Kui nõnda palju kuldraha tood nagu lubasid, siis wõta hobune ja regi minugi päraft eneſele!"

„Ma hoost ega rege ei taha, aga anna see minule, kes sulle kodu kõige esmalt wasta tuleb."

„Kes muud wasta tuleb kui naine. Seda aga ma sulle mingi hinna eest ei anna!"

„Ega mina teda omale ei tahagi. Aga kui ta sulle kõige pealt wasta tuleb, ütle talle paljalt: „Kurat su sisse, teine südamesse!"

Mees mõtles tüki aega. Ütles wiimaks: „Olgu siis peale!"

Ääl jäi wait ja mees jäi magama. Homiku raha kotid ree peal.

„Aga kes nad ära weab! Minu hobune neid ei jõua wedada!" rääkis mees iseeneſes.

„Küll hobune weab, pane aga ette!" ütles ääl jälle. Ei näinud aga midagi muud kui sütt ja närtsu.

Mees wõttis kaks raha koti suult, pistis tasku, läks kõrtsi, ostis wiina. Rakendas hobuse ree ette. Hobune nagu ei tunnudki, et tall raske regi koormaga järel. Mees sõitis ilma puhkamata koju.

Õhtu oli käes. Mees ajas koorma rehe alla, rakendas hobuse lahti ja pani koorma peale mitu härja iket. Neil oli mitu wiit nurka risti peale lõigatud. Ise tegi süega weel kottidele ristid peale. Siis läks tuppa. Naene tuli talle kõige pealt wasta. — Mees hüüdma: „Kurat sinust wälja ja teine su taha maha!"

Ei olnud waranduse andja sellega rahul. Läks kotta ree pealt ära wõtma, aga neil oliwad ristid peal, ei saanud. Tõmmas rehealuse tare küljest maha ja läks sellega oma teed, ei tulnud enam tagasi. Kuld kottidega jäi mehele.

22.

Seene kuld.

J. Ekemann, Tapalt.

Korra otsinud wanaeit metsas seeni. Leidnud ühe suure seene. Mõtelnud iseeneses: Oot, oot, seesugune seen on wast asi! Murdnud seene warre pealt ära.

Seene warre august tulnud kohe hulk pisikesi mehi wälja ja ütelnud: „Eit, kui sa rikkaks tahad saada, siis mine siit august alla!"

Eit olnud rikkuse peale küll walmis, aga kudas august alla minna? Ütelnud julgesti: „Te käsite mind siit alla minna, aga siit ei pääse hiirgi alla, kudas siis minusugune!"

Selle peale tulnud üks mehike ja hüpanud kolm korda augu peal. Auk läinud kohe suureks. August paistnud trepp wasta.

Eit seisnud kohmetult. Üks aga wõtnud eide käest kinni ja talutanud alla

Eide ees suur hunik kulda ja hõbedat.

Wäike mees ütelnud: „Wõta, wii siit nii palju kui jaksad! Kui see otsas, tule

jälle siia tagasi. Aga ära sest kellegile sõnakest lausu!"

Eit wõtnud nii palju kui jaksanud. Kodu rääkinud tütrele lugu. Käskinud tütart ruttu riideid selga panna ja appi tulla kulda tassima. Wäikse mehe keelust ei hoolinud eit midagi.

Läinud tütrega sinna, kust esiti seene murdis. Näppinud seal seene juure kallal nii kaua kuni wäiksed mehed wälja tulnud ja eide käest küsinud: „Mis sa tahad?"

Eit tellinud weel kulda. Näidanud tütre peale, et mehed sellele ka selja koorma annaksiwad.

Wäiksed mehed rääkinud isekeskis. Wiinud wiimaks nagu esimesel korral eide kõige tütrega august alla. Seal annud eidele kulda nii palju kui eit tassida jõudnud ja ütelnud siis: „Nüüd katsu, et ruttu wälja saad! Tütre jätame siia! Sinule oleks pidanud õiguse päralt suurem trahw saama, et sa nii palju üle keelu tegid. Aga olgu peale. Tütre tõid ise siia, olgu ta meie päralt!"

Nõnda rääkides lennanud eideke nagu taku koonal august ülesse maa peale. Kuld eide käes siginenud mullaks ja kiwi tükkideks.

Koju jõudes leidnud eit, et ka kodune kuld mullaks muutunud. Küll siunas eit, et sõna ei kuulnud, aga mis see enam aitas. Mis tehtud, see tehtud. Mitu korda käis eit waatamas, kas juhtuks tütart nägema, aga ei midagi. Tütar oli ja jäigi maa-aluste naeseks.

Liisu Muraku suust.

23.

Sant.

J. Karu, Pärnust.

Korra pannud maapealne jumal enesele sandi riided selga, koti kaela, wõtnud kepi kätte ja käinud sandi wiisi mööda maailma ümber. Tahtnud näha saada, kas rikkamad ka waeste peale halastawad.

Korra tulnud ta nii ühte mõisa. Herra wõtnud sandi wasta ja annud raha, aga proua sõimanud santi ja kihutanud minema. Sant läinud ka. Tulnud aga teine kord jälle. Iga korra aunud herra sandile leiba ja raha.

Kui herra korra sandile raha annud, tänanud sant ja palunud herrad nii hea olla ja ennast waatama tulla. Lubanud herrale hobuse saata, kui herra aga lubab tulla.

Herra mõtelnud iseeneses: „Temal ei ole midagi muud kui kepp käes. Kust ta siis weel hobuse saab!“ Lubanud ometi nalja pärast minna.

Sant ütelnud selle peale: „Ühel päewal tuleb hobune teie trepi ette ja kumardab siin. Siis istuge hobuse selga. Küll hobune teid isegi minu juurde toob!"

Sant läinud oma teed. Ühel päewal tulnudki ilus hobune herra trepi ette, sadul kullast ja hõbedast seljas. Herra istunud hobuse selga ja hobune sõitnud oma teed.

Tüki maa peal tulnud herrale punane lehm wasta. Lehm tulnud herra poole ja tahtnud kaewada. Herra sõitnud wärawast sisse, lükanud wärawa kinni ja jätnud lehma wärawa taha wahtima.

Edasi minnes näinud herra kaks kõrtsimeest wiina joowat. Jälle edasi minnes puutunud kaks koera silma. Need lakkunud ühest riistast werd. Hobune sõitnud aga herraga ikka edasi.

Korraga näinud herra ilusa lossi. Herra loss ei ole selle lossi kõrwal midagi olnud. Hobune sõitnud kohe lossi ette. Lossist tulnud üks saks herrale wasta.

Herra tunnud kohe ära, et wastatuleja herra keegi muu ei olnud kui sant. See kutsunud herrad kohe lossi. Lossis näidanud sant herrale kõik oma warandust ja lossi ilu. Wiimaks kutsunud herra sööma. Söögiks olnud kõige aruldasemed ja kallimad

road. Süües rääkinud sant, et tema maapealne jumal olla. Ütelnud, et herra surres taewasse saab, proua aga elawalt põrgusse läheb, sest et see waestele midagi ei anda.

Maapealne jumal saatnud wiimaks herra hobuse seljas jälle koju tagasi. Koju sõites jäenud herra hobuse seljas magama. Kohe näinud unes, et taewa saab, proua aga põrgus suures walus kisentab. Nüüd üteldud temale, et lehm, keda ta minnes näinud, ta prouad tähendanud. See keelnud teda jumala juurde minemast. Kõrtsmikud tähendada wiina, mis palju kurja teha, ja koerad tähendada kurjategijaid. Peale selle näinud herra weel unes, et ta mõisa ära põlenud ja ta ise suurde waesusesse sattunud.

Selle peale härganud herra unest ülesse. Juba sõitnud hobune mõisa trepi ette. Herra astunud seljast maha ja hobune läinud oma teed. Proua aga wõtnud herrad suure müraga ja käraga wasta. Sõimanud ja teotanud herrad, et see sandi juurde läinud. Herra wastanud, et sant keegi muu ei ole kui maapealne jumal. See jumal ütelnud, et herra pärast surma taewasse saab, proua aga põrgusse läheb. Ka rääkinud prouale

maapealse jumala ilusast lossist. Proua ei ole aga uskunud. Kui herra ometi sandi ilusast hobusest rääkinud, mis ju proua ka ise näinud, hakanud proua wiimaks uskuma.

Sest saadik muutunud proua meelt. Kui keegi sant mõisa tulnud, wõtnud proua sandi rõõmuga wasta ja annud sandile raha.

24.

Kaupmehe käik teises ilmas.

J. Karu, Helmest.

Sant tulnud õhtu kaupmehe juurde ja palunud öömaja. Kaupmees juhatanud sandi sauna, aga ei annud õhtu süüa. Tüdruk läinud santi sauna waatama. Wõtnud tüki leiba kaasa. Annud leiba sandile ja tahtnud ise ära minna. Sant palunud, et tüdruk kauemini sauna jäeks. Tüdruk jäenud.

Wanamees hakanud leiba sööma. Leib aga muutunud wanamehe käes saiaks. Mida rohkem wanamees sõõnud, seda suuremaks saia tükk kaswanud. Tüdruk ehmatanud seda nähes ära.

Korraga läinud saun walgeks. Ingel tulnud sauna. Ingel ütelnud wanale mehele: „Täna on nii palju sündinud, nii palju ristitud, nii palju laulatud, nii palju surnud!"

Seda kuuldes ehmatanud tüdruk weel enam ära. Wanamees aga manitsenud teda mitte karta.

Homiku tänanud sant kaupmeest öömaja eest ja palunud kaupmeest pühapäewaks enese juurde wõeraks.

Kaupmees naeratanud iseeneses. Lubanud minna.

Sant juhatanud: „kui pühapäewal kirikusse lähed, waata, paremal pool kiriku ukse kohal on röngas. Tõmma röngast, siis läheb luuk lahti ja jõuad ühe ukse ette. Uks on kinni. Ukse ees ütle:

Lahti, lahti ukſekene,
Laſe ſisse lapſukene
Oma eide heldust mööda,
Oma taadi tahtmist mööda!

Siis läheb uks lahti ja ſa jõuad mu juurde!"

Sant jätnud Jumalaga ja läinud oma teed.

Pühapäew jõudnud kätte. Kaupmees ſõitnud naesega kirikusse.

Kiriku ukse suus näinud kaupmees rönga. Kaupmehel tulnud ſandi kutſumine meelde. Läinud naesega nalja päraſt rönga juurde. Tõmmanud röngast. Luuk läinud lahti. Kaupmees oma naesega astunud luugist ſisse. Olnudki warsti ukse ees. Kaupmees ütelnud wanamehe õpetuse järele:

Lahti, lahti ukſekene,
Laſe ſisse lapſukene
Oma eide heldust mööda,
Oma taadi tahtmiſt mööda,

Uks läinud lahti. Kaupmees oma naesega olnud ilusas tuas. Wanamees tulnud wasta ja tänanud neid tulemise eest.

Kaupmees ja kaupmehe naene olnud ehmatusest üsna tuimad, et wanamees nõnda ilusas korteris elab. Wanamees annud neile süüa. Laual olnud mitmed ilusad, magusad road, niisugused, mis kaupmees pole enne näinudki.

Warsti olnud õhtu käes. Wanamees palunud kaupmeest enese juurde ööseks. Kaupmees täitnud wanamehe palwet.

Wanamees pannud kaupmehe oma naesega iseäralisse tuppa magama. Ööse aga ei saanud nad silmagi kinni, sest nende woodi ümber põlenud tuli ja mitmesugused loomad karjunud tules.

Homikul tulnud wanamees nende juurde ja küsinud: „Lapsukesed, kudas uni läks?“

Kaupmees tänanud küsimise eest. Ütelnud, et wäga hästi maganud.

Wanamees näidanud neile mitmesugusid ilusaid asju. Iseäranis imestlenud nad laulu. Inglid laulnud 12 ääle peale.

Nad jäenud jälle sinna ööseks. Sell ööl ei saanud nad jälle magada. Nende woodi ümber olnud jäledad ussid ja suured mehed kakelnud mis hirmus.

Homikul küsinud wanamees jälle: „Lapsukesed, kudas uni läks?“

Kaupmees wasta: „Wäga hästi!“

Nüüd wiinud neid wanamees oma aeda. Aed säranud kullas ja hõbedas. Puude otsas kaswanud kuld- ja hõbepasunad ja raamatud.

Nad jäenud jälle sinna ööseks. Sell ööl maganud nad rahulisti. Nende ümber ei olnud enam mingisugust hirmutust.

Homiku näidanud wanamees kaupmehele ja ta naesele koha, kuhu nad pärast surma saawad.

See koht olnud wäga halw. Selle peale näidatud kaupmehe onu kohta. See olnud palju parem kui kaupmehe koht.

Selle peale saatnud neid wanamees koju.

Kaupmees tänanud wanameest öömaja ja kõige waewa eest. Läinud koju.

Kaupmees annud kõik oma wara onule. Palunud, et onu oma koha temaga ära wahetab. Onu wahetanud ka.

Kaupmees saanud peale surma onu koha enesele.

Onu aga jaganud kõik kaupmehe käest saadud wara waestele ja saanud peale surma weel parema koha kui kaupmees tema käest saanud.

25.

Witsa kimp.

J. Pauſk, Tarwastuſt.

Wanasti elanud üks saunamees. Põld ei jõudnud meest toita; seda oli liiga wähä Sellepäraſt tegi mees luude, kiskus niitsi ja tegi muud tööd ja teenis eneſele seda wiisi mõne kopika raha.

Natuke maad mehe urtſikuſt eemal oliwad wanad waremed. Ühel päewal wõttis mees nõuuks neid waremid hoolega läbi otſida. Arwas: ehk leiab neiſt midagi. Wõttis labida, kirwe ja tüki leiba ja läks tööle.

Sõõmaaeg jõudis juba kätte, aga mees ei olnud ikka weel midagi leidnud. Wiimaks leidis ometi midagi, nimelt traadiſt witsa kimbu, waſk rõngas warrel peal. Mees paneb witsa kimbu augu äärele, kaewab edaſi, aga kõik ilmaaegu. Mees wõtab witsa kimbu kaenlaſſe, läheb koju. Kodu paneb witsa kimbu lae alla, jõõb ja heidab puhkama.

Keskõö ajal kuuleb mees suurt kolinat ja mühinat. Halli habemega wanamees tuleb tuppa, wõtab witsa kimbu lae alt ja annab mehele kolm mehist jutti. Pistab selle peale kimbu lae alla ja kaob niisama kiirelt nagu tulnud.

Mees sängis üsna ära kohkunud. Ei tea, mis see lugu tähendab. Homiku tõuseb mees ülesse, waatab igal pool ümber, ei näha midagi. Korraga näeb: kolde kiwi peal kolm rubla tükki. Mees ei saa aru, kust raha sinna saanud. Arwab wiimaks, et öösine wanamees need kolme löögi eest sinna pannud.

Mehe meel hea, et korraga nii palju raha saanud. Mees tahtis esmalt külasse minna teistele lugu rääkima, mõtles aga päraft: „Ei tea, ehk tuleb wanamees weel ja toob mulle raha. Muidu läheb kära wälja ja teised tulewad mind takistama!“

Nii oligi. Teisel öösel tuli hall wanamees jälle ja andis jälle kolm sähwakaft. Homiku mehel esimene töö waatama minna, kas talle waluraha makstud. Leidis jällegi kolm rubla tükki kolde kiwi pealt.

Nõnda kestis mitu nädalit. Mehel teenistus hea. Kahjuks hakas piht ikka rohkem walutama. Wiimaks wõttis mees

nõuuks rohkesti riideid selga panna ja rohkesti ka peale wõtta, et wähem wanamehe hoopisid tunneks. Aga mida rohkem mees riideid peale wõttis, seda walusamini wanamehe hoobid lõikasiwad.

Mehel ei aidanud wiimaks muu nõuu kui läks nõia juurest abi otsima. Nõid ütles: „(Et) wanamehe käest ei wõi pääseda. Walu eest wõid sa mõne öö ennast ometi seda wiisi hoida: tüki ahju ja tee pihlakapuust tuli ahju suu peale ette, siis ei saa wanamees sind enam lüüa!"

Mees tegigi nõnda. Wanamees käis kesköö ajal mööda urtsikut ja otsis meest. Meest ahjus tule taga nähes kiristas wanamees hambaid ja läks oma teed.

Kolm, neli päewa hoidis saunamees ennast seda wiisi nuhtlemise eest kõrwale. Wõttis selle peale nõuuks jälle woodisse heita. Luges päewa otsa piiblit ja kõiki palweid, mis iial meelde tuliwad. Õhtu heitis päris alasti magama. Tundis ju, et mida wähem riideid ümber, seda õrnemini nuhtleja lööb.

Nuhtlemise aeg jõudis kätte. Nuhtleja ei lasknud ennast oodata. Wanamees tõmmas lae alt witsa kimbu ja andis me-

hele niisugusid sähwakaid, et mees waewalt elusse jäi.

Mees kahetses oma rumalust. Toibudes wõttis witsa kimbu lae alt ja mattis sinna maha, kust witsa kimbu leidnud. Sai siiski niisama nuhelda nagu enne.

Mees läks teise targa juurde. Lugu kuuldes ütles tark, et kui mees witsa kimbu ära saab müüa, siis nuhtlusest lahti pääseb.

Rahwa seas lagunes aga mehe peksmise jutt laiali. Keegi ei tahtnud saunamehega hea meelega kokku anda, weel wähem witsa kimpu ära osta. Raha tahtis küll igamees, aga raha eest ennast peksa lasta ei keegi.

Kui mees witsa kimpu weel ära ei ole müünud ega witsad teda surnuks ei ole peksnud, elab ta praegu alles ja on rikas mees.

26.

Külmamats külas.

J. P. Söggel, Paistu Kaarlist.

Ilusal suisel õhtul olnud soo küla mehed kõrtsis ja joonud tublisti. Tänawu olnud köikidel wiljad wäga ilusad. Sellepärast wõtnud peremehed õige mehiselt lina liiku.

Kui peremehed parajalt jommis oliwad, astus wäljast närakas riietes kerjaja sisse ja palus öömaja.

„Siit öömaja ei saa!“ wastas kõrtsimees palujale.

„Oh kui wähägi wõiks!“ palus wõeras edasi.

„Olen ütelnud, et siit öömaja saada ei ole. Wõid sedamaid oma teed minna!“ ütles kõrtsimees.

„Wälja! Wälja!“ kisendasiwad mitmed joodikud.

Wõeras pööris ümber, waatas uksepealt weel tagasi ja ütles: „Küll te külmamatsi paluma tulete!“

Kadus ſiis kõrtſiſt. Läks ſoo küla põldudeſt läbi ja katſus käega üht ja teiſt põldu. Läks ſiis ühe ſaunamehe juurde öömaja paluma. Saunamees oli lahke ja andis oma koiku wõerale. Iſe aga läks parſile magama.

Homiku päewa tõusmiſe ajal tulnud ſoo küla mehed kõrtſiſt koju. Kõigil ſuur külma häda. Kes aga koju ſaanud, ſee läinud kohe ahju peale ja maganud ſeal teiſeni päewani. Ülesſe tõustes näinud aga, et kõigil ſoo küla meestel wiljad ära külmanud. Selle ſui tööſt ei olnud enam midagi loota.

Mäe küla meestel aga olnud wiljad iluſad nagu enne. See kihutas ſoo küla mehed kokku arupidamiſele.

Kui tüki aega oliwad waielnud, ütles wiimaks üks: „Kas te ei mäleta, et mõne päewa eeſt ſandi näru kõrtſis ütles: „Küll te külmamatſi paluma tulete!“

Nüüd ſaiwad mehed asjaſt aru. Aga kuſt külmamats enam kätte ſaada. Kadunud, keegi ei tea, kuhu.

Ka kõrtſimees waene olnud kimpus. Küla rahwas ei wõinud kehwuſe päraſt kõrtſi minna. Nii jäänud kõrtſimees üsna hädaſſe.

27.

Maha maetud raha.

J. Leppik-Punabu, Holstreft.

Ühel mehel olnud enemuiste niisugune raha, mis ikka tagasi tulnud. Selle raha wahetamise läbi kogunud ta enesele palju waranduft. Kui söja aeg tulnud, matnud mees kõik oma raha suure kiwi alla maha, et sõjamehed seda ära ei saaks riisuda.

Söda läinud mööda. Mees tahtnud kiwi alt raha jälle wälja kaewada. Aga iga kord, kui ta seal kaewama hakanud, hakanud ta süda sees pööritama. Kui ta kaewamist ei ole järele jätnud, minestanud ta wiimaks ära.

Küll katsunud mitu ja mitu korda kaewada, aga ei saanud iialgi. Wiimaks jätnud ta kaewamise järele, aga ei ütelnud kellegile, et temal raha seal oli. Teadis, et see raha ülekohtusel wiisil saadud on ja selle tarwitamine kellegile head ei too.

28.

Imelik raha.

J. Leppik-Punabu, Holstreſt.

Mees tulnud Riiaſt woori pealt. Tee peal kõrtſis kuulnud ta laua all tikſumiſt. Mees waadanud laua alla. Seal olnud uus hõberubla maas.

Mees wõtnud raha üles ja pannud punga.

Wiimaks olnud mehel midagi tarwis osta. Mees wahetanud raha ära. Kui koju jõudnud ja rahapunga lahti teinud, olnud ſeeſama hõberublatükk jälle kotis.

Nüüd ſaanud mees aru, et raha tagaſi käib. Ta wahetanud ſagedasti ſeda raha kuni rikkaks meheks ſaanud.

Wiimaks tahtnud mees rahaſt lahti ſaada, aga ei ſaanud kudagi wiiſi. Wiinud teiſe jälle ſinnaſamasſe laua alla tagaſi, kuſt ta raha maaſt wõttis. Siis ei tulnud raha enam tagaſi.

Kui mees raha ſinna ei oleks tagaſi wiinud, ei oleks ta rahaſt lahti ſaanud. Peale ſurma oleks wanapagan ta ära wiinud.

29.

Were märk.

J. Holts, Nõwalt.

Ennemuiste elanud üks herra, kes oma orjadele silmapilkugi puhkamise aega ei annud. Kui kedagi näinud, kes tööd ei teinud, siis lasknud sellele kohe walu anda.

Korra olnud kange wihmane sui. Heina tegemisest ei tulnud midagi. Rohi niidetud küll maha, aga loogu ei saanud sugugi wõtta. Kõik kaared seisnud üsna wee all.

Herra süda saanud sellepärast täis. Herra ähwardanud Jumalat, wõtnud püssi tua nurgast ja läinud müristamise ajal parajalt wälja trepi peale. Tõstnud püssi otsa ülesse ja lasknud seda kohta pilwes, kus müristanud.

Müristamise järele kukunud pilwest were tükk maha just mõisa trepi peale. See were tükk teinud herra südame wäga haigeks. Herra lasknud treppi pesta, aga were tükk ei kadunud ära. Herra lasknud uue treppi

teha, aga uue trepi peal niisama were märk nagu wana peal.

Herra laskнud selle peale uue mõisa teha, aga uue mõisa trepi peal seesama were märk. Were märk ei annud herrale enam ööl ega päewal rahu. Selle ahastuse kätte surnudki wiimaks herra.

30.

Tamm ja mees.

M. Odenberg, Simititsast. (Kuusalust).

Üksikus kohas metsas elas mees oma naesega. Mees läks korra metsa ahjupuid raiuma. Juhtus kätte tamm. Mees tahtis tamme maha raiuda.

Tamm hakab paluma: „Kulla mees, jäta mind kaswama!"

Mees ei kuula, waid sätib raiumisele.

Tamm uuesti paluma: „Kõik, mis tahad, piad saama! Jäta mind aga elusse!"

Mees ütleb: „Tule puid mull just ongi kõige pealt tarwis!"

Tamm wastab: „Mine aga koju, küll leiad puud eest!"

Mees jätab tamme kaswama, läheb koju. Leiab ahjupuud õues walmis olewat.

Ja nüüd oli mehel puid puudumata, ilma et tarwis oleks olnud metsast minna tooma.

Läks nüüd aega nii pisut, palju kui läks, kui mees jälle kirwega metsa tamme kallale läheb.

Tamm hakab jälle paluma: „Kõik, mis tahad, piab saama. Jäta mind aga kaswama!"

Mees ütleb: „Puude päraſt wõiksid küll elada, aga mõisnik on kuri mees, ma pian teda alati kartma. Ma tahaksin ka mõisnikuks saada!"

Tamm wastab: „Mine koju, piab saama mõisnikuks!"

Mees läheb koju ja leiab toreda mõisa selle koha pealt, kus enne tema onn seisis. Muud kui haka elama nagu mõisnik.

Läks jälle aega mööda nii pisut, palju kui läks, kui mees jälle metsa tamme raiuma läheb.

Tamm paluma: „Kõik, mis tahad piab saama. Jäta mind aga kaswama!"

Mees kaebab: „Mõisnikuks oleks küll hea elada, aga ma pian kuberneri kartma. Ma tahan kuberneriks saada!"

Tamm wastab: „Mine koju, sa piab saama!"

Mees läheb rõõmuga koju. Tuleb warsti kuberneri walimine. Mees mõistetakse kuberneriks.

Läks aega nii pisut, palju kui läks, kui mees jälle metsa tamme kallale läheb.

Tamm ikka paluma: „Kõik, mis tahad, piab saama. Jäta mind aga elusse!"

Mees õhkama: „Kuberneriks oleks küll hea olla, aga ma pian keisrit kartma. Ma tahan ise keisriks saada!"

Tamm käsib: „Mine koju. Sa piab saama!"

Mees läheb. Warsti tuleb keisri walimine. Mees pannakse keisriks.

Läks aega mööda nii pisut, palju kui läks, kui mees uuesti metsa tamme kallale läheb.

Tamm jällegi: „Kõik, mis tahad, piab saama! Jäta mind aga elama!"

Mees kurtma: „Keisriks oleks küll hea olla, aga ma pian Jumalat kartma. Ma tahaksin Jumalaks saada!"

Tamm wasta: „Mine koju! Sa piab saama!"

Mees läheb. Saab koju, luuakse teda karuks. Et ütles, et naene talle neid pahu nõuusid annud, luuakse naene ema karuks. Sellepärast üteldakse: „Karu on ahnest inimesest loodud.

Els Migiwori suust Kuusalust.

31.

Jönnipurikas.

M. Luu Kaawereſt.

Ühes mõiſas elanud muiste mees, kes kange olnud jönni ajama. Sui käinud ta karjas, aga ſügiſe ja talwe pidanud ta rehepapi ametit.

See mees olnud niiſugune: hakanud ta korra kellegiga waidlema, ſiis ta oma jönni pole jätnud. Et ta alati kõikidega waidles, ſiis kutſuti teda jönnipurikaks. Ei ſaanud ta kellegiſt wõitu, ſiis läks ta rehte ja heitis lõukale magama. Seal oli ta wahel mitu päewa ſöömata ja joomata ega teinud kellegiga tegemiſt.

Korra jõulu laupäew waielnud ſee mees jälle ühe mehega. Aga et ſee mees temale oma jönni pole tahtnud jätta, pahandanud ſee rehepappi wäga. Rehepapp läinud jälle rehte paastupäiwi pidama.

Teiſed meelitaſiwad rehepappi küll, et ta rehelt tuppa teiste ſekka tuleks. Aga paku ſiis pagari lapſele ſaia, kui ſell kõht täis. Nii ka lugu rehepapiga. Tee, mis tahes, ta tuppa ei tule.

Korraga kuuleb rehepapp rehe all lammaste määgimist. Siis kõik jälle wait, ei kusagilgi kõhku, kahku kuulda. Na arwata poole öö ajal napsanud üks korraga rehepapi pea alt lõukalt kuue ära. Rehepapp napsanud selle käest jälle kuue ära ja pannud pea alla tagasi.

Rehepapp ei pane weel midagi tähele. Korraga tunneb aga nagu koera nuusimist näo juures ja selle peale jalgade kraapimist.

Et mehe teada rehes hingelist ei olnud, tuliwad talle tondid meelde. Ilma et kauem oleks järele mõtelnud, kahmas kimsud, kamsud sülle, ja rehest wälja, nii et kannad wälkusiwad.

Teised paniwad wäga imeks, kui nägiwad, et rehepapp nii hilja tua juurde tuli. Wanamees ei lausunud teistele sest sõnagi, mis ta rehe juures näinud.

Kui rehepapp teisel päewal waatama läks, leidis ta kõik uksed ja wärawad kinni olewat, aga puhtaks pühitud rehe põrandal oli hulk lamba ja koera jälgi.

Rehepapp ei jätnud sest saadik küll jönnimist maha, aga rehte ei läinud ta ilma aegu enam iialgi paastupäiwi pidama.

32.

Imelik wile.

J. Ekemann Tapalt.

Ühel sigade poisil olnud nii hea wile, et kui ta seda puhunud, kõik sündinud, mis ta soowinud. Korra olnud poiss siakarjaga maantee ääres, puhunud wilet ja siad tantsinud.

Üks rikas kaupmehe tütar läinud seda teed mööda. Pannud wäga imeks, et siad tantsinud. Tahtnud poisi käest üht siga enesele osta. Poiss walmis müüma. Ainuke tingimine aga, et kaupmehe tütar poisile oma nägu näitab.

Kaupmehe tütar kaubaga rahul. Töstnud loori silmade eest ülesse ja näidanud poisile oma ilusat nägu. Lasknud sia koju wiia. Lootnud nüüd, et siga tantsima hakab. Aga siga ei tantsi sugugi.

Teisel päewal kaupmehe tütar poisile häda kaebama: „Kuule poiss, eilne siga ei tantsi sugugi!“

Poiss wasta: „Tõsi küll, see ei tantsi hästi, aga teised tantsiwad paremini!

Kaupmehe tütar kohe teist siga enesele ostma.

Poiss wasta: „Näidake oma kaela mulle, siis saate sia, kes tantsib!“

Kaupmehe tütar näidanud kaela. Saanud siis teise sia.

Kodu könelenud poiss peremehele, et hunt sia ära wiinud.

Kaupmehe tütar oodanud, et siga tantsima hakab, aga wõta weel! Siga ei tee midagi muud kui üksi seda, mis teised siad.

Kaupmehe tütar teisel päewal jälle poisi juurde häda kaebama, et siga ei tantsi.

Poiss wasta: „Siga ei mõista üksi tantsida. Wõtke kolmas weel, see tantsib kõige paremini. Siis tantsiwad kõik ühes koos!“

Kaupmehe tütar küsima, mis siga maksab.

Poiss wasta: „Näidake oma kaela käteşt saadik!“

Kaupmehe tütar näidanud. Poiss näinud, et kaupmehe tütrel teise käe all olnud kuldkarwad, teise all hõbekarwad. Poiss annud kolmandama sia ära.

Kodu könelenud poiss peremehele, et karu sia ära wiinud. Peremees ajanud poisi enese juureşt ära, et igapäew sia laseb ära wiia.

Poiss käinud mööda teed ja puhunud ajawiiteks wilet. Näeb: tõld tuleb, kolm meest sees. Poiss puhub wilet ja mõtleb: „Hobused tantsima, herrad kisklema!“

Kohe hobused tõlla ees tantsima, herrad aga tõllas kisklema. Hobused jooksnud aga ise ikka edasi.

Natukese aja pärast tulnud jälle wanker poisi järele, herra istunud peal, must täkk wankri ees. Poiss puhunud wilet ja mõtelnud: „Piaks see herra mind peale wõtma!“

Herra pidanud kohe hobuse kinni ja kutsunud poisi wankrile. Küsinud poisi käest: „Kas siit sõitis tõld mööda, kolm sakса peal?“

Poiss wasta: „Sõitis küll, aga sakсad riidlesiwad peal!“

Herra seletama: „Miks nad ei pidanud riidlema. Me sõidame kõik neljakesi kaupmehe tütrele kosja. Nad riidlesiwad selle pärast, kes neist kaupmehe tütre eneсele saab.“

Mõnda rääkides jõudsiwad kaupmehe maja juurde.

Poiss paluma: „Ma tulen ka tuppa ja puen laua alla. Kui sööma hakate, siis wisake mulle ka mõni suu täis laua alla!“

Herra lubanud. Endised herrad olnud juba tuas ja puhastanud oma werisid nä-

gusid ja riideid. See herra, kes poisiga tulnud, wõetud kõige lahkemini wasta.

Mindud siis toreda laua äärde sööma. Sööma ajas wisanud herra poisile laua alla ka toitu.

Päraft sööma ütelnud kaupmees: „See üksi saab mu tütre eneſele, kes ta iseäralised märgid oskab ülesse ütelda!"

Poiss laua alt ütelnud: „Tütrel on teise kaenla all kuldkarwad, teise all hõbekarwad!"

Herra kohe ütlema: „Eks te kuulnud, mina ütlesin!"

Kaupmehe tütar kuulnud ometi selgesti, et ääl laua alt tulnud. Hakatud otsima, leitud poiss laua alt. Küsitud poisi käest, kas tema wastanud. Poiss kostnud julgesti, et tema nii ütelnud. Pannud kohe wile suu peale ja mõtelnud, et kaupmehe tütar teda piaks armastama hakama.

Sedamaid ütelnud kaupmehe tütar teistele herradele: „See poiss on mu iseäralikud märgid ülesse ütelnud, sellepäraft wõtan teda eneſele meheks!

Kaupmees olnud sellega rahul. Kosilased läinud wihaga oma teed. Poisile pandud uhked riided selga. Pulmad kestnud seitse päewa ja ööd ühte soodu. Küll sõõ-

dud ja joodud, küll löödud tralli ja tantsitud. Poiss kutsunud ka endist peremeest pulma, aga see ei tulnud.

Päraft kaupmehe surma pärinud poiss kõik waranduse enesele. Seft saadik kadunud aga poisi wile ära. Ei olnud tall seda ju enam tarwiski, oli rikas muidugi.

33.

Kaupmehe naene.

J. Kiwisäk, Karkfist.

Kord oli üks rikas poismeheſt kaupmees, kes ſeitsme ſiidipoega kaupples. Aga õnnetuſeks ei ſaanud ta eneſele kuſagiltki pruuti, ehk küll mitmes kohas käis kuulamas.

Läks targa juurde nõnu küſima, kudas pruuti ſaada.

Tark õpetas: „Käi linnas kõik maja trepid läbi. Kus ſull jalg trepi raua peale kinni jääb, ſealt ſaad pruudi!"

Kaupmees käinud peaaegu terwe linna läbi. Jalg ei jäänud kuhugile trepi peale kinni. Wiimaks läinud ühe püttſepa juurde, kell kaks head tütart olnud. Sinna jäenud jalg kinni.

Kaupmees kohe eſimeſe käeſt küſima: „Kas tahad mulle pruudiks tulla?"

Wanem tütar ei annud mingiſuguſt wastuſt.

Siis küſinud noorema tütre käeſt: „Ehk tuled ſina mulle pruudiks?"

Noorem wasta: „Ma tulen küll!"

Siis wõtnud noorema tütre ära. See pruut olnud wiks ja kena.

Ühel õhtul läinud peigmees trahteri purjutama. Sõpradel olnud paha meel, et kaupmees eneſele alamaſt ſu'uſt pruudi wõtnud. Üks kaupmehe ſõber läinud pruudi magamiſe tuppa ja wõtnud ööſe, kui pruut maganud, kuldſõrmuſe laua pealt ära. Läinud trahteri, näidanud peigmehele laulatuſe ſõrmuſt ja ütelnud: „Waata, mis ſu pruut mulle andis. Nõnda annab ta mulle kõiki, mis tall on!“

Peigmehel ſaanud ſüda täis. Läinud trahteriſt koju ja küſinud kohe pruudi käeſt: „Kus ſu laulatuſe ſõrmus?“

Pruut wasta: Laua peal!“

Peigmees wihaga: „Ah laua peal jah! Kas ſa ei tea, kelle kätte ſa oma ſõrmuſe andſid!“

Pruut ütelnud, et ſõrmus ilma teadmata ära warastatud.

Peigmees olnud wiha täis. Läinud püttſepa juurde, laſknud ſuure waadi teha, pannud pruudi ſinna ſiſſe ja ajanud mere peale. Laſ weſi wiib, kuhu tahab.

Waat ujunud ühte kohta mere randa wälja.

Seal mere rannas olnud kaſe otſas kaks kaarnat. Need ütelnud waadis olijale pruudile: „Kuninga tütar on ammuſt ſaadik haige. Ma õpetan, kudas ta terweks wõib teha. Keeda ſiin ſaunas katla täis wett walmis. Siis tuleb ſauna ſeina alt kärnkonn wälja. Pane ſee kärnkonn keewa wee katlaſſe ja keeda ſeal. Siis peſe ſelle weega kuninga tütart kolm korda. Kui eſimeſe korra peſed, hakab ta wähä paranema, teiſe korra ſaab ta peaaegu terweks, kolmanda korra aga päris terweks."

Kaupmehe pruut lõõnud waadi katki, tulnud waadiſt wälja, läinud kuninga tütre juurde ja lubanud kuninga tütre terweks teha.

Kuningas ütelnud: „Kui ſa mu tütre terweks teed, ſaad ſa poole kuningriiki omale!"

Kaupmehe pruut teinud kaarna õpetuſe järele. Kuninga tütar ſaanud terweks. Kuningas lubanud talle poole kuningriiki. Naesterahwas ütlema: „Mis ma poole kuningriigiga teen! Parem anna mulle laew, laewa täis ſoldatiſi ja ſee linn, kus mind waati aeti."

Seda lubanud kuningas hea meelega. Siis ſõitnud ſee naesterahwas ſelle laewaga ja laewa täie ſoldatitega üle mere ſelle linna alla, kus teda waadiga meresſe lastud.

Naesterahwas tulnud laewast wälja, pannud kroonu ülema riided selga ja nõudnud oma mehe wälja. Mees ei tunnud teda. Lasknud mehe wangi panna, oma sõrmuse warga aga hooste wahel lõhki kiskuda.

Läinud isa juurde ja küsinud isa käest: „Kus su tütar?

Isa ütelnud: „Tütar on waadiga mere peale lastud. Wist on ta otsa saanud!“

Siis ütelnud tütar isale: „Siin olen ma su tütar!“

Selle peale läinud naene wangitorni ja küsinud mehe käest: „Kas armastad oma naist?“ Mees ütelnud, et armastab. Naene lasknud mehe wangist lahti. Jäänud siis selle linna walitsejaks.

34.

Kaupmehe sell.

J. Tamm, Sträkowast.

Wanasti elanud üks rikas kaupmees, kelle käsi wäga hästi käinud. Kaupmees ise saanud ka seda selgesii aru, et Jumal teda õnnistanud. Wõtnud nõuuks ka Jumalale oma tänu üles tunnistada. Kinkinud sellepärast iga aasta hulga raha piibli heaks ja lasknud oma kuluga piiblit rahwa sekka wälja laotada. Kui ka kaupmees iga aasta selle heaks palju raha ära kuulutanud, ei jäenud ta ometi waesemaks, waid ta rikkus kaswanud päew päewalt.

Kui kaupmees seda wiisi palju aastaid piibli heaks ohwerdanud ja ta warandus ikka suuremaks kaswanud, arwanud ta wiimaks: Mis ma ilmaaegu oma raha teiste inimeste heaks ohwerdan! Elagu igaüks oma jõudu mööda nagu mina ja ostku piiblit!

Kui kaupmees järgmisel ööl magama heitnud, näinud ta unes: hall mees seisatanud ta sängil ja hakanud teda manitsema:

„Miks ſa oma mõtteid muudad! Eks ma ſind küll ole õnnistanud! Kus ſa kõiki kuhjani ſaad, unustad ſa abiandmiſe koguni ära!“

Ülesſe härgates wäriſenud kaupmees hirmu päraſt nagu haawa leht. Hakanud kohe kolme wõrra rohkem piibli heaks andiſid jagama. Mida rohkem ta aga annud, ſeda rikkamaks ta ſaanud.

Wiimaks ſurnud kaupmees ära. Poeg pärinud kõik waranduſe eneſele. Poeg ütelnud: „Mispäraſt hakan ma iſa wiiſi oma waranduſt piibli heaks kulutama! Parem on tükk tüki peale panna kui ſealt wõtta. Ma ei jaga kellegile enam iſa päranduſeſt!“

Poeg teinud nii ega annud enam piibli heaks midagi. Aega läinud mööda ja poeg hakanud oma waranduſega alla poole jääma. Küll kaubelnud poeg hoolega, aga rikkus wähenud ühte lugu.

Ühel päewal tulnud wanamees poiſikeſega poodi ja pakkunud poega poepoiſiks. Noor kaupmees ajanud küll wasta ja ütelnud, et tall eneſelgi midagi teha ei ole. Peale iſa ſurma minna kauplemine koguni wiletſasti. Uus ſell lubanud aga kauplemiſt jälle endiſele järjele aidata.

Kaupmees wõtnud poiſi eneſele ſelliks ja uſaldanud oma poe ta hooleks. Aasta

läinud mööda. Pood kippunud päris pankrotti jääma. Kaupmees saanud selli peale pahaseks ja ütelnud: „Sa lubasid mu kauplemist endise järje peale aidata, aga nüüd oled sa mind üsna waeseks teinud!"

„Ei ole wiga!" wastanud noor sell. „Sinul on isast weel laew merel Sellega wõime kaupa tuua ja nimelt sealt maalt, kus kauba eest raha ei wõeta!"

Kaupmees jäänud seda uskuma. Nõudnud sellilt, et sell lubamist täidaks. Sell olnud walmis kaupmehega seltsis wõerale maale minema.

Kaupmees ja sell läinud laewa peale. Hakanud sinna maale sõitma, kus kaupa ilma rahata antakse. Kaupmees pääsinud laewa purjud lahti.

„Purje ei tohi lahti päästa!" ütelnud sell. „Laeneb ise piawad laewa sinna wiima, kus õnnemaa on ja kust kaupa ilma hinnata antakse. Kui me ise laewa juhatame, ei pääse me iialgi sinna maale.

Kaupmees teinud nõnda, nagu sell õpetanud. Lasknud laeneid laewa edasi wiia, ilma et ise olekswad teadnud, kuhu laew wiimaks jõuab.

Mitme päewa pärast jõudnud laew ühte linna, kus mustad leina lipud lehwi-

nud. Kuninga tütar olla ära surnud ja kõik linnarahwas leinanud teda taga.

Sell käskinud kaupmehe maale minna ja ilma hinnata kaupa pärida. Kaupmees läinud kuninga juurde ja palunud ilma hinnata kaupa. Kuningas lubanud seda kohe anda, kui kaupmees ta surnud tütart kolm ööd kirikus walwab.

Kaupmees lõõnud kartma. Läinud laewa peale tagasi, rääkinud lugu sellile.

Sell ütelnud: „Ära karda midagi! Mine aga kirikusse, kuhu sind saadetakse. Küll ma ka sinna tulen ja õpetan, mis tarwis teha. Kuningas on teise kuningaga sõda pidanud ja langemisel olnud. Ta on oma tütre sellele lubanud, kes teda ja ta riiki aitaks ära päästa. Selle peale on ta tütar ära surnud ja ta ise teise kuninga peale wõidu saanud!"

Kaupmees läinud kuninga juurde ja lubanud walwada. Õhtu jõudnud kätte. Kuningas wiinud kaupmehe kirikusse. Ütelnud ise: „Kui sa kolm ööd siin oled walwanud, siis saad sa minu käest nii palju kaupa kui su laew jõuab ära wiia!"

Selle peale läinud kuningas oma teed. Kaupmees jäenud kirikusse. Ehk küll kuningas kiriku uksed lukku pannud, tulnud

ometi sell kaupmehe juurde ja õpetanud: „Tänane öö istu altari sees ja altari laua peal. Enne aga kui sina istud, tee kriidiga kolm joont ümber laua. Mis sa iial näed, ära sellest kohku!"

Selle peale kadunud sell kaupmehe juurest ära.

Tükk aega läinud mööda. Surnukandjad toonud surnukirstu kirikusse ja pannud kesk kirikut maha. Kohe hakanud kandjad rääkima, et wõeras! haisu kirikus olla. Selle peale wõetud kirstu kaan pealt ära. Ilus naesterahwas tulnud kirstust wälja ja hakanud kandjatega ühes tantsima ja köiksugu tempa tegema. Nõnda läinud pool ööd mööda, kui ilus naesterahwas korraga kirstu heitnud, teised kaane peale pannud ja kirikust wälja kannud.

Homiku tulnud kuningas waatama. Olnud wäga rõõmus, kui kaupmehe kirikust ilma wiata leidnud.

Päewaks läinud kaupmees laewa peale tagasi. Sell õpetanud jälle: „Homme öösel piab juba wälja pool altari lauda walwama ja kolm joont kriidiga enese ümber tegema!"

Kuningas wiinud kaupmehe teise õhtu jälle kirikusse ja käskinud endist wiisi walwada kuni ise waatama tuleb. Läinud

selle peale kirikust wälja ja keeranud ukse lukku. Tükk õhtut jõudnud mööda. Korraga tulnud surnukandjad jälle kirikusse, pannud kirstu maha ja ütelnud ise: „Wõeras hais! Wõeras hais!“ Selle peale wõetud jälle kirstu kaan lahti, ilus naesterahwas tulnud kirstust wälja ja hakanud tantsima. Kaupmeest naerdud ja kästud teda ära põgeneda, aga kaupmees ei pannud seda tähelegi. Kesköösse läinud naesterahwas jälle kirstu tagasi. Teised pannud kaane peale ja kannud kirikust wälja.

Homiku tulnud kuningas waatama. Olnud wäga rõõmus, et kaupmehe terwelt eest leidnud.

Päewaks läinud kaupmees jälle laewale. Sell õpetanud kaupmeest jälle: „Tulewane öö on wiimane, aga ka kõige raskem. Õhtu seisata endisest kohast kaugemale kesk-kiriku poole ja tee kriidiga jälle kolm joont enese ümber. Kui naesterahwas jälle kirstust wälja tuleb, siis mine nii ruttu kui wõimalik kirstu ja ära liiguta ennast sealt enne kuninga tulemist. Kudas sind kal hirmutatakse, ära karda midagi!“

Kuningas wiinud kolmandamal õhtu kaupmehele jälle kirikusse ja ütelnud: „Tänane öö on wiimane: Kui homiku siia

tulles kõik hästi on, ei saa sa ükſi laewa täit kaupa, waid wõid ka minu poole kuningriiki pärida ja mu tütre naeseks saada!“

Selle peale läinud kuningas kirikuſt wälja ja käänanud kiriku ukſe lukku.

Tükk aega läinud mööda. Surnukandjad tulnud ſurnukirstuga jälle kirikuſſe ja ütelnud: „Wõeras hais! Wõeras hais!“ Teinud ſiis kirstu kaane lahti ja ilus naesterahwas tulnud kirstuſt wälja. Tantſinud jällegi ja teinud kõikſugu tempa. Kohe pugenud kaupmees kirstu ja olnud ſeal nagu ſurnu.

Keſkõö jõudnud kätte. Ilus naesterahwas tahnud kirstu põgeneda, aga ei ſaa, kaupmees ees. Kandjad põgenenud kirikuſt wälja, naesterahwas aga jäenud kirstu kõrwa ſeisma. Käskinud heaga ja kurjaga kaupmeeſt eeſt ära minna, aga kaupmees ei wastanud sõnagi. Nõnda olnud kaupmees homikuni ſurnukirstus, naesterahwas aga ſeisnud kõrwal.

Homiku tulnud kuningas kirikuſſe. Leidnud ſurnu tütre eluſalt eeſt ja tema aſemel puuſärgiſt kaupmehe. Kaupmees tulnud nüüd kohe puuſärgiſt wälja.

Kuningal hea meel. Kuningas laſknud laewa täis panna ja annud kaupmehele

oma tütre naeseks. Pakkunud ka poole kuningriiki kaupmehele, aga sell ei lubanud seda wasta wõtta, waid ütelnud: „Sull on nüüd eneselgi kõiki küllalt. Ei tule sulle iialgi puduust, kui nõnda teed nagu isa tegi. Anna piibli heaks, küll siis käsi hästi käib!“

Koju poole sõites ütelnud sell kaupmehele: „Sinu naesega ei ole asi weel hästi korras!“ Wõtnud selle peale kuninga tütre juuksid pidi kinni ja kastnud merde. Kohe tulnud kuninga tütre suust ussi sarnane tomp wälja. Sell käskinud kaupmeest oma naesega õnnelikult edasi sõita ja kadunud ise laewa pealt.

Sest saadik käinud kaupmehe käsi wäga hästi.

35.

Neli kingitust.

J. Ekemann, Tapalt.

Poiss läinud metsa hulkuma. Näinud: kolm pisikest mehikest riielnud iseeskes. Poiss löönud kaks neist maha, aga kolmandama jätnud elusse. See tänanud poissi südamest ja annud talle nuia, siku ja lina. Ütelnud ise poisile: „Et sa mind waenlaste käest ära päästsid, kingin need isaisast päritud asjad sinule! Ütled sa nuiale: Nui, tantsi taplemise moodi, siis hakab nui wehkima ja annab kõigile kuklasse, kes ees on! Ütled sa sikule: Sikk, raputa raha! siis wäristab sikk habet ja raha sajab raginal habemest maha. Ütled sa aga linale: Lina, kata lauda! siis on sull laua peal kõik toidud ees! — Kui sull minu abi piaks tarwis olema, siis tule siia ja wilista waljusti kolm korda, siis olen ma siin! Me olime kolm wihameest. Nemad tahtsiwad mind ära tappa, aga sina lõid nad maha ja päästsid mind seda wiisi nende käest ära. Sellepärast olen sinule alati tänulik!"

Poiss läinud asjadega koju ja rääkinud lugu isale. Hakanud selle peale proowi tegema. Ütelnud nuiale: „Nui tantsi taplemise moodi!“ Kohe hakanud nui wehkima, et hoia aga alt. Nõndasama raputanud sikk habemest raha, kui poiss käskinud. Lina toonud köiksugu toidud laua peale.

Mis nüüd wiga elada! Poiss ja poisi isa mõtelnud mõlemad, et enam ei ole tarwis tööd teha.

Herra aga saadab käsu järele, et peremees mõisa tuleks. Mees läheb, wõtab asjad übes. Herra käratseb mehega, miks mees tööle ei tule. Käsib kubjast mehele kere täie anda.

Kubjas hakab peremeest peksma. Peremees aga ütleb nuiale: „Nui, tantsi taplemise moodi!“

Kohe hakab nui tööle, annab kubjale, annab kupja abilistele wõmmusid selga, kuni mehikesed eest punuma pistwad.

Herra kutsub peremehe enese juurde ja ütleb: „Et sa seda oled julgenud teha, saad sa nuhtlust. Ükski siis saad andeks, kui sa mu käsku täidad. Nüüd mine aga koju. Homme tule jälle tagasi, aga ei jala ega ratsa!“

Mees läheb koju. Mõtleb iseeneses: „Kudas see võib olla, et pian minema: ei jala ega ratsa! Sest ma aru ei saa!"

Mees räägib lugu pojale. Poiss läheb metsa, wilistab seal waljusti. Kohe hall mehike platsis. Küsib poisi käest, mis tarwis. Poiss räägib lugu hallile.

Hall mees annab nõuu: „Mingu isa siku seljas mõisa, aga nii, et jalad ka maad mööda lohisewad".

Poiss läinud koju, rääkinud lugu isale.

Peremees istub siku selga, läheb mõisa. Herra näeb, et mees jala ega ratsa ei tule. Ütleb mehele: „Tõsi küll! Nüüd mine koju ja tule homme tagasi, aga ei palja jalu ega kinniste jalgadega!"

Mees läheb ja mõtleb: „Kudas see ometi piaks olema!" Käsib poisi jälle minna nõuu küsima.

Poiss läheb metsa halli mehikese jutule. See õpetab: „Pangu isa teise jalga kapuka, teise jalga wõrgu!"

Poiss räägib õpetuse isale. Isa lähebki seda wiisi mõisa.

Herra näeb, et mees jälle õieti tuleb. Ütleb aga ise: „Tõsi küll! Nüüd mine koju ja tule homme jälle, aga ei riides ega alasti!"

Mees ei saa aru, kudas see on. Saadab jällegi poja küsima.

Poiss tuleb õpetusega tagasi: „Pane wõrk enesele nagu riie ümber."

Mees wõrk selga ja mõisa.

Herra näinud, et mees jälle õieti tulnud. Ütelnud mehele: „Wäga hea! Nüüd ei ole sull midagi karta. Aga too need asjad minule ka näha, mis sull kodu olla. Siis lasen sind priiks!"

Mehel hea meel. Mees läheb koju, wiib asjad mõisa herra kätte.

Herra aga wõtab asjad ära ega anna enam kätte. Käsib meest jälle tööle hakata ja annab piitsa pealegi. Ei mehel paremat kui haka jälle mõisas teol käima.

Poiss aga läinud metsa ja kaebanud lugu hallile mehele. Hall mees annud poisile wiiuli ja ütelnud: „Mängi seda, siis hakawad kõik tantsima!"

Poiss wiib wiiuli koju, räägib lugu isale.

Peremehel hea meel. Isa wõtab wiiuli kaenlasse, läheb mõisa. Hakab tööl mängima. Ja näe imet: kõik hakawad tantsima. Ei aita ükski asi: kupjad, kiltrid kargawad ühes ja hõiskawad sekka.

Herra näeb, et rahwas tööl tantsib. Läheb kirudes waatama. Waewalt kuuleb

pilli ääle, kui ka keerutama hakab, nii mis tolm taga. Ei aita ähwardamine ega midagi. Mees tõmmab kiiremini ja tantsijad lasewad jalad ka kiiremini käia. Ei aita muud kui herra hakab paluma, et mees mängimise seisma jätaks. Aga mees tõmmab edasi kuni herra maas wingerdab; siis alles jätab järele.

Mehel jälle hea põli. Ei enam tarwis tarwis mõisas käia. Ehk kui waheſt läks, pani herra tantſima. Küll küſinud herra wiiulit näha, aga mees ei anna. Teadis ette ära, et herra ſelle ära wõtab. Herra pidi mehele ka weel ära wõetud nuia, ſiku ja lina tagaſi andma. Mees elanud nagu mõisnik kodu.

Korra tulnud herra mehe maja ligidale luurima, kas ehk ei ſaaks wiiulit kudagi ära näpſata. Mees näinud aga herra tulewat; wõtnud wiiuli, hakanud mängima. Oh ſa aeg! Herra kohe keerutama ja hõiskama. Mees ſaaginud nii kaua wiiulit kuni mees maha kukunud. Herra weerenud weel kiwide otſas edaſi kuni toſs wälja läinud.

Peremees olnud nüüd waenlaſeſt lahti. Laſknud ſiku raha raputada, et küll ſaanud. Oſtnud ſiis ſelle mõiſa ära, kus enne iſe orjaks olnud.

Kui mees õieti rikkaks saanud, kadunud nui, sikk ja lina ära ega ole neid enam kusagiltgi leitud. Talupojast mõisniku sugu elada praegu weel seal mõisas.

Leenu Astri suust.

36.

Ussi hari.

J. Holts, Nõwalt.

Korra läinud kütt metsa. Metsas saanud harjaga ussiga kokku. Kütt lasknud ussi püssiga. Uss karjuma. Karjumise peale tulnud hulk wäikſid ussa kokku. Küll peksnud kütt neid kaikaga, aga ei see aidanud midagi. Wiimaks wisanud kütt oma riided nende kätte. Ussid jäenud riiete külge ja kütt pääsnud põgenema.

Teisel päewal läinud kütt jälle sinna, kus ta harjaga ussi lasknud. Leidnud harjaga ussi ülesse. Sell olnud weel wähä hinge sees, ei wõinud enam kusagile põgeneda.

Kütile tulnud wana usk meelde, et kes ussi harja ära sööb, see kõik linnu keeled mõistab. Kütt wõtnud ussi harja, läinud koju, keetnud ja söönud ära.

Siis läinud wälja käima. Wares waakunud. Mees saanud kõik aru, mis wares rääkinud.

Teisel õõsel läinud kütt metsa jahi peale. Metsas jäenud küti koerad rahutumaks ja

hakanud peremehe ümber kiunuma. Peremees paitanud ja küsinud iseeneses: „Ei tea, mis koertel wiga piaks olema".

Koer teinud suu lahti ja kütt mõistnud kohe, et koer oma keeli ütelnud: „Wargad lähewad meie aita wargile!"

Kütil kohe rutt koju minna. Aga teine koer ütelnud teisele: „Jää sina siia! Mina lähen koju aida wahti!"

Seda kuuldes laskнud kütt koera koju minna, ise aga jäenud teise koeraga metsa. Koju minnes hirmutanud koer wargad warsti metsa.

Perenaene tulnud koera haukumise peale tuast wälja ja näinud, mis sündinud. Perenaene kiitnud koera ja ütelnud: „Selle eest tahan ma sulle hea kõhu täie süüa anda!"

Perenaene läinud tuppa. Tuas ei leidnud aga wett. Wõtnud solki, pannud jahu sisse ja annud koera ette. Koer nuusutanud, ei söönud, waid hakanud tuast wälja kippuma.

Perenaene laskнud koera wälja. Koer jooksnud peremehe juurde metsa. Teine koer küsinud teise käest: „Noh, kudas asjad kodu läksiwad?" Teine wastanud: „Wargad sain küll minema ja perenaene andis

mulle süüa! Aga mis sa sööd! Must solk ja pisut jahu!"

Peremees kuulnud seda. Läinud koju, wõtnud perenaese käsile: „Kudas sa seda wiisi tohid teha. Koer hoidis meie wara warga eest ja sina annad talle musta wett!"

Perenaene küsima: „Kes seda rääkis, et ma nii olen teinud?"

Kütt wastanud: „Koerad rääkisiwad!"

Perenaene wasta: „Ega koerad ei räägi! Koerad hauguwad!"

Kütt kostnud! „Ma sain ussi harja kätte, keetsin ja söin ära. Sellepärast oskan nüüd loomade keelt!"

Kütt ütelnud seda, kukunud maha ja olnud surnud.

37.

Raha aam järwes.

J. Holts, Nõwalt.

Ennemuiste läinud laew randa rikki. Laened toonud ühe suure aami randa, mis raha täis olnud. Üks wanamees leidnud selle raha aami, wõtnud kohe kottu härjad, wiinud aami koju ja pannud aita. Laewamehed juhtunud merel laewa tükkide peal seda nägema. Märkinud härjad ja mehe koera ära ja ütelnud: „Kui Jumal meid kaldale aitab, siis lähme sinna peresse raha järele, kuhu wankri jäljed meid wiiwad ja kus seda moodi härjad ja koer on!“

Laewamehed pääsnudki õnnega randa. Kohe läinud nad järele ja leidnud seda moodi härjad ja koera. Palunud raha tagasi. Ei peremees annud. Laewamehed lubanud poole raha peremehele, kui see raha kätte annab. Peremees kostnud aga, et rahast midagi ei tea. Hakanud wiimaks kurjaga laewamehi ära ajama.

Minnes ütelnud laewamehed: „Et sa meie raha kätte ei anna, ei pia sa ise ka seda pruukima!“

Laewamehed läinud oma teed. Kui peremees aita läinud raha aami waatama, olnud aidas nii palju usfa, et ära mine ligigi. Suure waewaga ajanud mees wiimaks raha aami wankri peale, wiinud mäele liiwa auku ja matnud liiwa fisse maha. Aga fee ei aidanud midagi. Usfid afunud wiimaks mehe elu tuppa. Mees wedanud raha aami liiwa auguft wälja, wiinud järwe äärde, feal lootfikuga kefk järwe ja wifanud aami kõige täiega järwe põhja. Seal feifab raha aam weel täna päewani.

Usfid ei kadunud ometi tuaft. Hakanud peremees neid tapma wõi nuhtlema, fiis hakanud majaloomad kohe äpardama. Muidu ei ole need usfid midagi paha teinud. Ööfe jäenud nad tihti inimeste jalgade alla.

Korra tulnud Rootfi maalt üks mees finna. See ütelnud enefe nii waga olewat, et oma palwega felle raha aami järweft wälja wõib wõtta.

Rootslane läinud lootfikuga järwe peale, fõudnud terwe päewa järwe peal ja palunud. Aga raha aam olnud kadunud ja jäänud kadunuks. Ei ole täna päewani teda kätte faadud.

38.

Kolm aega.

J. Karu, Pärnust.

Korra surnud üks noormees ära. Peale surma hakanud ta teise ilma minema. Esiti juhtunud ta wäga kitsa ja porise tee peale. Seda mööda käinud ta ikka edasi. Wiimaks jõudnud ta ilusale roheliselе maale, aga tee olnud ikka porine. Selle peale jõudnud ta ilusasse rohuaeda.

Tee ääres kaswanud kolm ilusat õunapuud. Nende kohal tulnud talle kolm meest wasta. Üks mees ütelnud talle: „Kudas sa julgesid siia tulla? Sinu aeg ei ole weel täis! Sa piad weel seitse aega elama, siis wõid siia tulla!“

Wiimaks tõmmanud mehed noorele mehele kepiga mõne matsu külge wasta. Pekſust tõusnud noormees ülesse, ehk küll surnud olnud. Küljed walutanud aga saadud hoopidest tüki aega.

Noormees mõtelnud, et seitse aega wist seitse nädalit on. Seitse nädalit läinud ometi mööda ja noormees elanud edasi.

Nüüd mõtelnud, et seitse aega 7 aastat on. Seitse aastat läinud ka mööda ja mees elanud ikka.

Nõnda oodanud noormees surmapäewa 70 aastani. 70 aastat päraft ülestõusmist surnud ta alles ära. Seda wiisi tähendanud teises ilmas üteldud 7 aega 70 aastat.

39.

Jhnus peremees ja sulane.

J. Melzow, Wõru Nawist.

Wanal ajal sundinud peremees sulast koera kombel ööseti õues wahti pidama ja ka koera kombel haukuma. Sulane pidanud peremehe käsku täitma.

Ühel ööl tulnud waras. Sulane hakanud haukuma: „Tull', tull', tull', tull'!"

Waras astunud aida lähele, hakanud ust murdma. Jälle haukunud sulane: „Murd', murd', lõhk', lõhk', murd', murd', lõhk', lõhk'!"

Kui waras saagiga minema läinud, haukunud sulane: „Wõtt', wõtt', lätt', lätt'!"

Homikul saanud peremees lugu kuulda. Sulasele kohe wana walu tegema. Sulane aga küsima: „Kas kuulsid haukumist?"

Peremees wasta: „Kuulsin küll!"

Sulane jälle: „Miks sa wälja ei tulnud?"

Peremees: „Sa ei tulnud mind wälja kutsuma. Ma arwasin sind nalja tegewat!"

Sulane aga: „Oma kohused olen ma auusasti täitnud. Kui koer nalja tarwis loodud, siis ei ole teda tarwiski!"

Sest saadik ei pannud ihnus peremees sulast enam koera ametisse. Muretsenud enesele päriskoera.

40.

Inimese nahast pastlad.

O. Hintzenberg, Tapalt.

Sulane saanud uue peremehe. See lubanud sulasele hea palga ja hästi süüa. Annud sulasele kauplemise ajal paari pastlaid ja ütelnud: „Annan sulle jalawarjud. Nii kaua piad mind tehtud kaubaga teenima kuni pastlad katki kuluwad!"

Sulane wõtnud pastlad naerdes wasta. Mõtelnud iseeneses: „Kui kaua see paar siis õige wasta piab!"

Läinud nädalit neli mööda. Sulane pidanud pastlaid ööse ja päewa, argipäew ja pühapäew jalas.

Waadanud nelja nädali pärast, kas saapad juba õhemaks kulunud. Imeks pannes näinud aga, et pastlad niisama paksud ja siledad olnud nagu uueltki.

Hakanud uue jõuga kulutama. Läinud jälle mõni nädal mööda. Ei paremat palka ühtigi. Wiimaks aasta möödas. Pastlad ikka alles terwed.

Sulane targa käest nõuu küsima. Tark waadanud pastlaid ja ütlenud: „Need pastlad on inimese nahast tehtud. Muidu nad katki ei kulu kui mata nad paariks päewaks maha, et nad wähä mädanema hakawad. Siis pane jalga ja küll sa näed, et nad warsti katki kuluwad!"

Sulane pidanud pastlad kolm ööd järge mööda maa sees. Pannud siis jalga. Ja waata imet! Juba ainukese päewaga pastlatel augud põhjas. Weel paar päewa ja pastlatest ainult narud järel.

Küll peremees imestanud seda nähes. Maksnud siiski sulasele palga wälja. Püidnud weel teisigi sulasi seda wiisi petta. Endine sulane annud neile aga head nõuu, kudas pastlatele ruttu otsa peale saab.

August Hintzenbergi suust.

41.

Kaks saksa.

J. Sims, Tarwastu Kuresaaresst

Katku ajal magasiwad inimesed ühes talus rehe all. Üks eidekene oli üksi ülewel „Issa meie" palwet lugemas.

Korraga läksiwad rehealuse uksed lahti ja neljahobuse tõld kahe saksaga sõitis rehe alla.

Üks saks ütles: „Siit saab kõik!"

Teine aga: „Siit saab kaks uut!"

Selle peale sõitsiwad saksad minema.

Kewade oli sinna talusse kaks uut teenijat tulnud, poiss ja tüdruk. Need oliwad sakste reheall käimise ajal mõisas teol.

Kui poiss mõisast koju tuli, suri ta kohe katku kätte ära. Pärast tuli tüdruk koju. Perenaene käskis teda sööma minna. Tüdruk hakas kõiksugu weidraid jutte ajama. Läks sööma ja suri katku kätte ära.

Muu pererahwas jäi kõik elama.

42.

Rätsepa loomine.

J. Jakobson Jäärjast.

Kui Wanataat inimesed oli loonud, waatas ta rahulikult, et see suur töö oli hästi korda saadetud.

Üks asi oli ometi, mis Wanataati wihastas, nimelt, et inimesed õmblemise kunsti ei mõistnud. Inimesed käinud nahkades ja riietes. See moondanud neid wäga inetumaks.

Wanataat kutsunud inimesed ühe kõrge mäe juurde kokku. Käskinud, et mõned riiete õmblemise kunsti õpiksiwad.

Inimesed hakanud Wanaisat paluma. Ütelnud: nad olla kõik terwete liikmetega ja täie mõistusega. Niisugune kerge amet olla nende kohta wäga teotaw. Nad tahta ikka põllumeheks jääda.

Wanataat waadanud neid üle. Näinud, et kõik olnud prisked ja punased.

Teiste seas näinud Wanataat ühe lese naese kahe kaksiku pojaga.

Wanataat laſknud neile raske une peale tulla. Läinud ſiis ja puutunud ühele kakſikule ſõrmega otſa ette, teiſele põlwekeerme külge.

Sell, kell Wanataat põlwe külge puutunud, kaswanud teine jalg wähä lühem. Keda otſa ette puutunud, ſeſt olnud tunda, et üheſt küljeſt ikka nagu ſugu „kerge“ olnud.

Et neiſt põllumeeſt ega muud ametnikku ei wõinud ſaada, õppiſiwad kakſikud riiete õmblemiſe kunſti. See kunſt on täna päewani edaſi keſtnud.

43

Mispäraſt endistel aegadel rätſepad ikka wigaſed olnud.

J. Söwel, Töstamaalt.

Wanal ajal pole ühelgi rätſepal preſsrauda olnud. Et ſeda aga riiete tegemiſel hädasti tarwis olnud, pidanud kõik rätſepad nõuu kokku enestele preſsrauda muretſeda. Aga selleks kulunud hulk raha ära. Kuſt ſeda wõtta?

Ühel targemal tulnud meelde, et linnas apteegis ostetakſe sääſe raswa. Ütelnud: „kas me ei wõiks ſelle läbi head raha teenida? See oleks ka palju kergem kui nõelaga pista!“

Sääſe raswa korjamiſe nõuu olnud kõikide meeleſt hea. Tõotanud head kaſu tuua.

Hakatud siis ſuure hoolega sääska korjama ja püüdma. Hulga meestega saadud warsti ſeitſe pütta sääska kokku.

Rätſepad arwanud: „Seſt saab küllalt nii palju raha kui meil preſsraua jaoks tarwis on!“

Palganud hobuse, pannud sääse pütid peale ja siis köik hulgakesi Tallinna poole, kust sell ajal köige paremad presrauad saadud.

Tee peal saanud meeste himu jalakäimiseſt täis. Nad müünud sääse koorma köige ligimasse linna apteeki ära ja ostnud selle raha eest siad, seſt hobused olnud kallid. Presraua ostmiseks oleks raha muidu kasinaks jäenud. Ka suure wankri ostnud rätsepad. Istunud siis köik sisse ja hakanud Tallinna poole sõitma.

Sedasama teed läinud ka üks kerjaja. See puhanud tee ääres ja unustanud oma leiwakoti sinna maha.

Siad tunnewad toidu haisu, pannud tee pealt kohe metsa. Wanker kukunud köige rätsepa koormaga ümber. Rätsepad jäenud wankri alla ja saanud köik wiga, üks enam, teine wähem.

Seſt ajast saadik jäenud köik rätsepad wigaseks. Ja wanal ajal pole ükski terwe mees seda ametit enam õppinud, waid ainult sandikesed.

44.

Kuu ja tähed.

J. Hirt, Pootsist.

Ennemuiste olnud taewas nii madalas, et käega wõinud katsuda.

Korra läinud rätsepa lapsed wäljale ja ütelnud: „Et waatame ka taewa ilu!"

Hakanud sõrmedega torkima, torkinud taewale augud sisse. Waadanud läbi augu taewasse.

Wanataadil olnud sulane. Sulane ütlema: „Et kergitame taewast ülemale! Lapsed lõhuwad meie katuse ära!"

Wanataat aga wastanud: „Lase lapsed waadata. Nad tahawad ka meie ilu näha!"

Warsti aga tulnud rätsepp ja lõiganud kääridega suure tüki wälja. Siis tulnud rätsepa naene ja lõiganud kääridega ka suure tüki wälja.

Seda nähes ütelnud wanataat: „Kergitame taewa kõrgemale! Kurjad inimesed tahawad meie katuse ära lõhkuda!"

Siis kergitati taewas nii kõrgesse nagu ta praegu on.

Need rätsepa lapsed tegiwad tähed, rätsepp ise kuu ja naene päikese.

45

Mispäraſt hunt inimeſi kardab.

O. Hintzenberg, Tapalt.

Kui wanapagan hundi walmis teinud, ei olnud hunt kohe kiskuja loom, waid käinud koera aſemel karjas. Kui aga perenaene tuliſe kiwiga hundi ſuu ära põletanud, läinud hunt Jumala käeſt ſüüa ſaama.

Jumal ütelnud: „Kes ſulle kõige eſimeſeks wasta tuleb, ſee ſöö ära!"

Hunt tänanud lubamiſe eeſt ja läinud oma teed. Kõige eſiti tulnud hundile wana ſant wasta. Hunt kohe ſandile: Jumal käskis, et ma ſind ära ſöön!"

Sant paluma: „Kulla pai hundikene, mis ſa minuſt wanaſt wiletſaſt ſööd! Mull juba eneſelgi jalg hauas, teine haua äärel!"

Hunt jätnud ſandi elama. Läinud edaſi. Tulnud naene wasta. Hunt lubanud naeſe ära ſüüa.

Naene kohe paluma: „Kulla pai hundikene, minul on piſukeſed lapſed kodu. Jäta mind elama! Mull tarwis lapſi kaswatada!"

Hunt jätnud naese elama. Läinud weel tüki maad edasi, köht läinud teisel üsna tühjaks.

Tulnud hundile noormees wasta. Hunt kohe ütlema: „Jumal käskis mind sind ära süüa!"

Noormees wasta: „Kui Jumal käskis ega siis tohi wasta panna. Pian ennast siis ära murda laskma! Aga lase ma mõõdan enne, kas ma ka sinu köhtu mahun!"

Seda üteldes wõtnud noormees wöölt wöö ja teinud, nagu mõõdaks ta hundi pikkust. Ise aga köitnud ühe wöö otsa hundi külge, teise otsa puu külge. Siis wõtnud wembla piosse ja hakanud hundile watti andma. Küll rabelnud hunt, aga wöö olnud kõwa. Wiimaks kui hundi küljed pekust üsna triibulised olnud, katkenud wöö ja hunt pääsnud punuma. Ei julgenud enam wasta hakata. Läinud teisi hunte appi paluma.

Noormees saanud seda aru. Roninud huntide eest puu otsa.

Pea tulnud pekstud hunt suure karja sugulastega tagasi. Leidnud teised haisu mööda puu ülesse, kuhu noormees otsa põgenenud. Hakanud puu all aru pidama, kudas noort meest puu otsast kätte saaksi-

wad. Pekſa ſaanud hunt annud nõuu: „Heidame üksteiſe peale puu nõjale, kuni wirn nii kõrgeks kaswab, et mehe kätte ſaame!“

Seda nõuu kiidetud heaks. Haige hunt heitnud kõige alla, ſiis teine, kolmas, neljas j. n. e. Juba kaswanud wirn õige kõrgeks. Teiſed pigistanud, pekſta ſaanud hunt hakanud all ägama.

Seda kuuldes ſaanud noormees puu otſas julgemaks. Hüüdnud puu otſaſt: „Pekſa ſaid ja pekſa ſaad weelgi!“

Kui pekſa ſaanud hunt ſeda kuulnud, karanud ta püsti. Terwe hundi wirn kukunud ümber. Hundid jooksnud ſedamaid metſa, üks ſiia, teine ſinna. Noormees pääsnud õnnega ära.

Seſt ſaadik kardawad hundid inimeſi, ſeſt et noormees neid nii ära hirmutas. Hundid murrawad aga lambaid, ſeſt et wöö, kellega noormees hundi kinni ſidus, lamba willaſt oli tehtud.

46.

Hundi ja jäneſe talwekorter.

J. Kiwiſäk, Karkſiſt.

Hunt teinud eneſele jääſt ja jänes mätasteſt talwe korteri. Mõlemate korterid olnud teine teiſe ligidal.

Kewade jõudnud kätte. Jää ja lumi hakanud ſulama. Jääga ja lumega ühes ſulanud ka hundi jäämaja ära.

Hunt majaſt ilma. Läinud jäneſe mätasonni juurde, pannud käpa läwe peale ja ütelnud: „Oi, oi, oi! Külm põhja tuul puhub! Mul on külm! Laſe mind wähäks ajaks ſiſſe ſoendama tulla!"

Jänes ei tahtnud eſmalt lubada, päraſt lubanud ometi. Hunt tulnud ſiſſe ja karanud kohe ahju peale.

Jänes käskinud hunti wälja minna. Hunt aga ähwardanud jäneſe ära süüa. Jäneſel ei jäänud muud nõuu üle kui külaſt abi otſida. Läinudki abi otſima.

Külaſt kutſunud jänes eneſele kaſſi, koera ja kukke appi.

Kaſs ja koer käskinud hunti wälja minna. Hunt ähwardanud neid ära süüa.

Kukk aga läinud ukse peale ja laulnud: „Kukuloogu! Suend ſöi eila ühe, täna ſööb teiſe!“

Seda kuuldes katſunud hunt, et ahju pealt maha ja ukſeſt wälja ſaanud. Kartnud, et ſuend tedagi ära ſööb.

Seda wiiſi ſaanud jänes oma korteri jälle kätte.

47.

Rebane piipu põletamas.

J. A. Weltmann, Pootsist.

Korra wõttis rebane nõuuks inimese wiisi maa peal elada. Muretses enesele waskedega piibu ja tõi lehttubakut. Kodu pani piibu tubakat täis ja süütas tule otsa. Suitsu tuli nagu korstnast.

Aga õnnetuseks oli tuluke piibu pealt maha õlgedesse kukunud ja rebase pesa sest põlema hakanud.

Esiteks ei saanud rebane suitsust aru. Pidas kõik suitsu piibu suitsuks. Mehikese pea jauras juba tubaka suitsust.

Wiimaks tõusis leek suureks, kippus rebase kallale. Rebane pidi läbi tule wälja hüppama, kõrwetas aga hüpates oma ilusa saba ja habeme ära. Seda wiisi pidi ta teiste naeruks ümber hulkuma.

Täna päewani on rebastel habe ja saba mustunud — kõrwenud.

48.

Reinuwaderi kawalus.

H. Karell, Suuresť Jaaniſt.

Korra olnud reinuwaderil kange raha puudus. See ajanud tall köik karwad püsti. Aga reinuwader on ikka wa kawal loom. Ta korjanud ſuure koti täie konta ja hakanud kiwi otſas peenikeſeks taguma. Juba olnud üks kott kondi puru täis. Korraga tulnud wana naene walge hobuſega ſinna. Reinuwaderi juurde jõudes küſinud naene: „Mis ſa ſeal tambid?“

Reinuwader wasta: „Ma nägin, et raha auk põles. Lippaſin ſinna, kraapiſin mõne kotikeſe täis ja hakaſin nüüd arwama, kas palju waewapalka olen ſaanud, kas makſab kanda wõi pian ſiia maha jätma. Wõi oled nii hea ja tahad mu waewa kergitada ja ühe koti täie hobuſega wahetada. Mull läheks waew kergemaks ja ſull oleks hõlpus kotti koju kanda!“

Kadri olnud röömus raha ſaagi üle. Tõmmanud koti ſelga ja hakanud koju poole kõmpima.

Reinuwader hüüdnud järele: „Ära aga enne kotti maha pane kui kodu. Kui teel koti maha paned, kaob raha!"

Kadri kandis koti ühe joonega koju. Koju jõudes hüüdis Kadri meest: „Mihkel, tule appi raha lugema! Nüüd ei aita enam rubla ega kopika lugemine, waid too külimetud ja toobid platsi!"

Mihkel naeris. „Seda wiisi oled sa aina kädistanud. Kes teab, mis tuha puru sull seal kotis on!"

Kadri wastas. „Siin on praegu terwe kott raha täis. Too aga külimet ja toop siia! Muidu wõid palju kahju saada!"

Mihkel tõi waka ja külimetu. Kadri hakas kotist raha wälja tõstma. Tegi koti suu lahti: kott konta täis.

Mihkel tahtis ennast surnuks naerda. Ütles: „Oled ikka wa Kadri. Nagu sa alati kädistad, nii on ka su tegu siin! Söö nüüd konta, kui tahad. Katsu aga, et hobuse tagasi muretsed!"

Kadri läks nuttes hoost otsima. Ei ole ta weel tagasi tulnud, siis otsib ta praegu alles hoost.

49.

Rebane, hunt ja karu.

O. Schantz, Pootsist.

Pühad jõudnud kätte. Rebane, hunt ja karu pidanud nõuu wõid warastama minna. Läinud keldri juurde, kaapinud augu keldri alla ja toonud kaks wõi püti ära. Teise söönud ära, teise hoidnud pühadeks. Ise läinud metsa koopasse.

Esimesel päewal ütelnud rebane: „Mind kästi täna jootu tulla!“

Läks metsa wõi püti juurde, sõi waagad, tuli tagasi.

Teised kohe küsima, mis lapse nimeks pandi.

Rebane wasta: „Nimi pandi „Waagad!“

See tähendab, et ta wõi püti waagad sõi.

Teisel päewal rebane jälle jootu. Läks aga wõi püti juurde, sõi wõi pooleli. Kodu teised küsima: „Mis nimi täna lapsele pandi?“

Rebane wasta: „Poolel!“

See tähendab, et rebane wõi püti pooleli sõi.

Kolmandamal päewal ütles rebane: „Mind kutsuti täna jälle jootu!“

Läks püti juurde, sõi püti tühjaks.

Tagasi tulles küsiwad teised: „Mis nimi täna pandi?"

Rebane wasta: „Tühi!"

Pea jõudnud pühad. Mindud wõi püti juurde. Pütt tühi. Kohe rebane aru pidama: „Heidame päewa kätte magama. Kelle nina raswa tilgub, see on kõik ära söönud!"

Teised sellega rahul. Heidawad sinnasamasse magama.

Kui teised magawad, tõuseb hunt üles, hõerub nina otsa õige puhtaks, et raswa ei tilguks. Läheb siis uuesti magama.

Nüüd tõuseb rebane ülesse, wõtab pütist wõi riismed ja hõerub tasakesi hundil nina otsa wõiga ära. Päew paistab palawasti, sulatab wõi ära. Hundi nina näitab nüüd just raswane.

Ülesse tõustes waadatakse, kelle nina raswane. Ei ole rebasel, ei ole karul, waata, hundil raswane. Nüüd ei aita muud kui hunt on wõi ära warastanud.

Hunt häbenes nii, et saba reite wahele tõmmas ja metsa lippas. Seest ajast ei lepi hunt rebasega ega karuga kokku, häbeneb wäga wõi warga nime.

50.

Kudas waſkuſs ſilmiſt ilma jäi.

D. Schantz, Pootſiſt.

Kõigil olnud kaks ſilma, aga ei tea, mis läbi ſee juhtunud, et waſkusſil ja ööpikul üks olnud. Ööpik ja waſkuſs elanud nagu wennad, ſeſt et nad mõlemad ühe ſilmaga olnud.

Kord mõtelnud aga ööpik waltſuſt teha. Läinud waſkusſi juurde ja waletanud: „Sõber waſkuſs, mind kutſuti ſuure pidu peale. Tead iſegi, et ühe ſilmaga rumal minna on, pealegi ſuure pidu peale. Ole nüüd nii hea ja anna oma ſilm mulle ſeni kui ma pidul olen. Tagaſi tulles annan ſulle ſu ſilma kohe tagaſi!"

Waſkuſs annud oma ſilma ööpikule, iſe jäänud ſeni pimedaks. Ööpik wõtnud ſilma, pannud eneſele pähä, aga pole kuſagile pidule läinud.

Waſkuſs ootab, ootab, ei ööpikut tule tagaſi. Pahandab. Ei luba enam kordagi oma ſilma laenu peale anda. Ootab, aga ei tule ööpikut iialgi.

Seſt ſaadik ſaanud ööpik kaks ſilma, waſkuſs aga jäenud üsna pimedaks. Ka kannab waſkuſs ſeſt ſaadik ööpiku peale wiha ja armastab ööpiku peſaſid löhkuda.

51.

Lehma lüpsja laul.

O. Schantz, Pootsist.

Ennemuiste tulnud Wanataat maa peale lindudele ja loomadele laulu andma (õpetama). Teised loomad ja linnud saanud igaüks oma laulu kätte, aga üks wäike hall lind jäenud magama ja jäenud seda wiisi ka laulust ilma.

Teised linnud laulnud oma laulusid, wäike lind aga ei mõistnud midagi. Linnuke lennanud kurwalt, otsinud laulu siit ja sealt, aga ei saanud midagi.

Korra juhtunud linnuke homikul metsa looma karja keskele. Kuulnud: weised rõõgatawad, loomad ammuwad, lambad määgiwad. Igal ühel oma ääl.

Pea tulnud lehma lüpsja lüpsikuga. Läinud lehma alla ja hakanud lüpsma: silks, solks, silks, solks j. n. e.

Lind kuulatanud, mõtelnud: oot, oot, ma tahan ka nii laulda. Lehmalüpsja lüpsnud edasi, lind laulnud taga järele.

Kui lehma kari lüpstud saanud, olnud ka linnul laul selge.

Praegu on metsas wäike hall lind, kes seda laulu laulab. Wana rahwas nimetab seda lauljat lehmalüpsjaks, eest et lind oma laulu lehmalüpsja käest õppinud.

52.

Kudas kullid laulu õppinud.

A. Meos, Tarwastust

Wanal ajal kui linnud oma laulu alles õppinud, wõtnud teised linnud kõik paremad ja armsamad laulud enesele, aga kull wa kanawaras olnud kõige aeglasem ja jätnud oma õppimise kõige wiimseks. Arwanud: „Et wiimaks saan kõige parema ja ilusama wiisi enesele!"

Aga wõta näpust. Hakanud üht wiisi õppima, aga kuulnud warsti, et teine lind seda selgesti weeretanud, mis kull alles õppida tahtnud.

Mehike olnud üsna kimpus. Iga õhtu lõõritanud teised laulu, et mets üsna kajanud, aga kullil polnud midagi ajawiiteks teha.

Korra saanud kaks kulli kokku. Kohe nõuu pidama: „Et lähme kusagile mujale oma laulu õppima!"

Teine tahtnud wõerale maale minna, aga teine ei olnud selle nõuuga rahul. Esiteks ei jäksa nii kaugele lennata ja teiseks on tee tundmata.

Wiimaks tulnud teisel hüwa nõuu. Ütelnud: „Mina käisin päewa külas lendamas ja oma poegadele kana toomas. Seal nägin, et ühes talus oliwad pulmad. Lähme õige sinna oma laulu õppima. Seal saab muidugi kõiksugu laulu kuulda."

Sellega olnud teine rahul. Lennanud pulma talule. Teine jäänud tare ukse ette, teine jälle rehealuse ukse ette kuulama, et kas mõni ei tule wälja ja haka laulma. Aga wõta näpust!

Wiimaks läinud neil oodates aeg igawaks ja nad pidanud juba ära lendama. Üks purjus mees tulnud uksest wälja ja uiganud: „Huuu!" Selle laulu saanud teine kull eneselе.

Selle peale teinud pulmalise hobune reheall sahinat. Seda kuulnud teine kull.

Siis lennanud mõlemad metsa oma uut laulu laulma.

Õhtul metsas kõndides kuuled ikka kahte lindu laulwat. Teise laul on: huu, teise laul: sarrr! Need on kullid oma lauluga.

Sisu.

		Lehek.
1.	Koll	3
2.	Haldjad laewas	5
3.	Haldjas kuldsõrmuseks	6
4.	Haldja sõprus	7
5.	Haldja küüsis	8
6.	Kütid jahil	9
7.	Riia puuk	12
8.	Peninukid	15
9.	Õitselise õnn	18
10.	Päike paistab	22
11.	Kodukäijate pidu	24
12.	Tantsijad	28
13.	Mees kimpus	30
14.	Lastud laene	32
15.	Proua hobuseks	34
16.	Rangidega waatamine	37
17.	Karutantsitajad	38
18.	Joobnud mees on julge	41
19.	Kihlwedu	42
20.	Waese mehe õnn	45
21.	Kudas mees koorma kulda sai	47
22.	Seene kuld	51
23.	Sant	54
24.	Kaupmehe käik teises ilmas	58
25.	Witsa kimp	62
26.	Külmamats külas	66

27. Maha maetud raha 68
28. Imelik raha 69
29. Were märk 70
30. Tamm ja mees 72
31. Jõnnipurikas 75
32 Imelik wile 77
33. Kaupmehe naene 82
34. Kaupmehe sell 86
35. Neli kingitust 94
36. Ussi hari 100
37. Raha aam järwes 103
38. Kolm aega 105
39. Jhnus peremees ja sulane 107
40. Inimese nahast pastlad 109
41. Kaks saksa 111
42. Rätsepa loomine 112
43. Mispärast rätsepad wigased 114
44. Kuu ja tähed 116
45. Mispärast hunt inimest kardab 117
46. Hundi ja jänese talwe korter 120
47. Rebane piipu põletamas 122
48. Reinuwaderi kawalus 123
49. Rebane, hunt ja karu 125
50. Kudas waskus silmast ilma jäi 127
51. Lehma lüpsja laul 129
52. Kudas kullid laulu õppinud 131

Wiies Rahwa-raamatus on tänini 228 rahwajuttu ilmunud ja järgmistes raamatutes ilmub ikka weel lisa. Meie esiwanemate jutud, mis nooremale põlwele kaunis wõeraks jäenud, saawad trüki teel kadumisest päästetud. Kõik need Rahwa-raamatute jutud on M. J. Eiseni rahwaluule kogust wõetud ja trükki antud. Hea asja edendamiseks paneme kõigile raamatute lugijatele palwe ette, et igaüks, kes sarnasid jutte teab ehk kuuleb, need üleskirjutaks ja Kroonlinna saadaks M. J. Eiseni kätte. Kõlblikud jutud saaksiwad siis edespidi nende korjajate wõi üleskirjutajate nimedega ühes koos Rahwa-raamatutes trükitud.

Järgmised uued raamatud on **Schnakenburgi** kuluga ilmunud ja igale ühele wägä soowitawad:

Esimene Rahwa-raamat. 12 wana juttu. Hind 20 kop.

Teine Rahwa-raamat. 46 wana juttu. Hind 20 kop.

Kolmas Rahwa-raamat. 54 wana juttu. Hind 20 kop.

Neljas Rahwa-raamat. 64 wana juttu. Hind 20 kop.

Ennemalt on weel järgmised sarnase sisuga raamatud ilmunud:

Eswanemate warandus. Hind 20 kop.

Endise põlwe pärandus. Hind 20 kop.

Schnakenburg'i juures **Jurjewis** on trükitud ja igas raamatupoodis saada:

Abelliino, suur bandiit ehk eluwõtja. Rahwa õpetuseks jutustanud J. Permann. 1876. Hind 16 kop.

Australia maa- ja merepildid. Imelikud juhtumised Lõunameres. Saksakeelest ümberpannud J. Kanter. 1894. Hind 20 kop.

Kilplaste imewärklikud, wäga kentsakad, maailmas kuulmata ja tänini weel üleskirjutamata jutud ja teud. Wälja annud Dr. Fr. R. Kreutzwald. 1878. Teine trükk. Hind 20 kop.

Meremadu ehk 80,000 wersta wee alt läbi. Prantsuse kirjamehe Jules Verne järele. 1885. Hind 10 kop.

Murjani Würst. Jutustus orjade elust. Kirja pannud David Martson. Hind 12 kop.

Neegri Kuningas Kambuda. Wälja annud W. Linkgreim. 1876. Hind 12 kop.

Neli Wene Robinsoni. Tõeste sündinud lugu mööda läinud aastasajast. Wälja annud M. J. Eisen. 1877. Hind 5 kop.

Neljas Eesti jututooja. Ennemuistsed jutud ja wanad sõnad. Kirja pannud M. Sohberg. 1885. Teine trükk. Hind 20 kop.

Nõia tütar. Jutustanud Juhan Liiw. 1895. Hind 20 kop.

Oberon ehk see wägew waimukuningas. Maakeelde säädnud. F. Mõttus. 1876. H 20 k.